

การศึกษาถ้อยคำ *ช่วงมัน* ตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์*

นภสร ตั้งวิบูลยกิจ**

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง***

รับบทความ: 16 มิถุนายน 2567

แก้ไขบทความ: 7 สิงหาคม 2567

ตอบรับ: 28 สิงหาคม 2567

บทคัดย่อ

ช่วงมัน เป็นถ้อยคำที่คนไทยนิยมใช้จนติดปาก ปรากฏในหลายสถานการณ์เพื่อสื่อความหมายและเจตนาที่แตกต่างกัน และน่าจะสะท้อนวิธีการมองโลกบางประการของคนไทย บทความวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความหมายตามบริบทและหน้าที่ทางวจนปฏิบัติศาสตร์ของ *ช่วงมัน* รวมทั้งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของ *ช่วงมัน* กับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม โดยใช้แนวทางวจนปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์ (ethnopragmatics) ข้อมูลทั้งสิ้น 161 ตัวอย่างมาจากบทสนทนาในชีวิตประจำวัน บทสนทนาในสื่อบนโซเชียลมีเดีย และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า *ช่วงมัน* มีความหมายตาม

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต เรื่อง “การศึกษาคำพูดติดปาก *ช่วงมัน* และ *แล้วแต่* ตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์และวจนปฏิบัติศาสตร์แนวพลดปล่อย” สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อีเมล: naphasorn70@gmail.com)

*** รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อีเมล: ntp1142@hotmail.com)

ปริบท 6 ความหมาย ได้แก่ 1) ผู้พูดให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองปล่อยวาง 2) ผู้พูดให้อภัยผู้ฟัง 3) ผู้พูดต้องการปล่อยเรื่องนั้นไป 4) ผู้พูดปล่อยไป เนื่องจากไม่สามารถทำอะไรได้ แม้จะไม่พอใจเรื่องนั้น 5) ผู้พูดไม่สนใจสิ่งนั้น 6) ผู้พูดยังไม่อยากคิดหรือทำเรื่องที่เอื่อยถึงในขณะนั้น และมีหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ 6 หน้าที่ ได้แก่ 1) เพื่อปลอบให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองคลายกังวล 2) เพื่อตอบรับคำขอโทษ 3) เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง 4) เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่พอใจ 5) เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่สนใจ 6) เพื่อแสดงว่าผู้พูดต้องการเลื่อนหรือหยุดเรื่องนั้นไปก่อน ทั้งหมดมีจุดประสงค์หลัก คือ ต้องการปล่อยวางสิ่งที่ทำให้เกิดความกังวล ข้อมูลในงานวิจัยเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับ ช่างมัน คือความคิดทางพุทธศาสนาเรื่อง ปล่อย ซึ่งเกี่ยวกับการยอมรับและปล่อยวาง

คำสำคัญ: ช่างมัน, วัจนปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์, ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม, ภาษากับวัฒนธรรมไทย

An Ethnopragmatic Study of the Expression /tɕʰāŋ.man/*

Naphasorn Tungviboonyakit**

Natthaporn Panpothong***

Received: June 16, 2024

Revised: August 7, 2024

Accepted: August 28, 2024

Abstract

/tɕʰāŋ.man/ is a catchy expression commonly used by Thai people in various situations to convey different meanings and intentions. The expression somewhat reflects certain aspects of the Thai worldviews. This research article aims at examining /tɕʰāŋ.man/ in terms of its contextual meanings, pragmatic functions and its relationship with socio-cultural factors, using ethnopragmatics as an analytical framework. The 161 examples used as data were elicited from everyday conversations,

* This article is part of the first author's Ph.D. thesis titled *An Ethnopragmatic and Emancipatory Pragmatic Study of Catchwords /tɕʰāŋ.man/ and /lɛːw.tɛː/*, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University

** Ph.D. candidate, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University (E-mail: naphasorn70@gmail.com)

*** Associate Professor, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University (E-mail: ntp1142@hotmail.com)

conversations in the media, questionnaires and in-depth interviews. The findings indicate that /tɕʰaŋ.man/ has 6 contextual meanings: 1) the speaker tells the hearer and/or him/herself to let the matter go, 2) the speaker forgives the hearer, 3) the speaker wants to forget the matter, 4) the speaker lets the unmanageable matter go despite his/her displeasure, 5) the speaker is uninterested in the matter, and 6) the speaker does not want to think about or address the matter at that moment. The 6 pragmatic functions include 1) to console and ease the hearer's worry and/or the speaker's worry, 2) to accept the hearer's apology, 3) to terminate a verbal conflict, 4) to show that the speaker is displeased, 5) to show that the speaker is uninterested, and 6) to show that the speaker wants to postpone or stop discussing the matter for now. In other words, the main purpose of the speaker is to let go of what he/she is concerned about. Based on the data examined here, the socio-cultural factor related to /tɕʰaŋ.man/ is the Buddhist concept known as *Plong*, which is about acceptance and letting go.

Keywords: /tɕʰaŋ.man/ ethnopragmatics, socio-cultural factors, language and culture

บทนำ

วิชาปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์ (ethnopragmatics) เริ่มต้นจากความคิดสำคัญที่ว่า เราจะทำความเข้าใจวิธีการปฏิสัมพันธ์ได้ดีที่สุดจากมุมมองภายในวัฒนธรรม และมีคำถามสำคัญในการวิจัยว่า อะไรคือจุดเด่นของวิธีการปฏิสัมพันธ์ที่เราสนใจศึกษา และเหตุใดคนในภาษาและวัฒนธรรมนั้นถึง “พูด” เช่นนั้น (Goddard, 2006; Goddard & Ye, 2015)

นักวิชาปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์สนใจรูปภาษาหลายชนิด เนื่องจากเป็นสิ่งแสดงวิถีปฏิบัติการปฏิสัมพันธ์ที่คนในสังคมภาษานั้นยึดถือ และยังทำหน้าที่เป็นดัชนีบ่งชี้วิถีการคิดของผู้นั้นในสังคมภาษานั้น หนึ่งในนั้นคือถ้อยคำและสำนวนที่ใช้ทั่วไป (common words and expressions) การศึกษาวิเคราะห์การใช้รูปภาษาเหล่านี้อย่างเหมาะสมจะช่วยให้เข้าใจมุมมองภายในวัฒนธรรมและโลกทัศน์ของผู้ใช้ภาษานั้นได้ (Goddard, 2006) ถ้อยคำและสำนวนที่ใช้ทั่วไปอาจเรียกได้ว่าเป็นถ้อยคำที่ผู้พูดพูดจนติดปาก มีลักษณะเป็นถ้อยคำที่ใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวันและใช้ในความถี่สูง สามารถปรากฏในหลายสถานการณ์ มีหลายความหมายและสื่อเจตนาได้หลายอย่าง และสัมพันธ์กับมุมมองหรือแนวคิดบางอย่างภายในสังคมวัฒนธรรม (Goddard, 2006; Goddard & Ye, 2015) เช่น *ไม่เป็นไร* ที่สามารถใช้เพื่อตอบกลับการขอบคุณหรือขอโทษ ใช้ปลอบประโลมจิตใจเมื่อเจอสถานการณ์เลวร้าย หรือใช้เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง และยังสัมพันธ์กับแนวคิดทางพุทธศาสนาเรื่องไตรลักษณ์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีคิดของคนไทยเป็นเวลานาน (Panpothong & Phakdeephassook, 2014) หรือ *tack* ('thanks') ที่ชาวสวีเดนใช้เพื่อขอบคุณในความถี่สูง และสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องการพึ่งพาตนเองและลดการเป็นหนี้บุญคุณผู้อื่น (Pedersen, 2010)

จากการสังเกตการสนทนาในชีวิตประจำวัน และการทำโครงการวิจัยนำร่องเพื่อสำรวจถ้อยคำติดปากที่ผู้พูดภาษาไทยนิยมใช้ พบว่า *ช่วงมัน* เป็นถ้อยคำที่คนไทยนิยมใช้ในหลากหลายสถานการณ์ เช่น ใช้ปลอบใจเพื่อนที่กำลังกังวลหรือทุกข์ใจ ใช้

ปลอบใจคนรอบข้างที่พลาดหวังหรือผิดหวัง ใญ่ติบทสนทนาที่มีความขัดแย้ง อีกทั้งยังสะท้อนมุมมองและทัศนคติบางอย่างที่น่าสนใจของผู้คนในสังคมวัฒนธรรมไทย ซึ่งในความคิดเห็นของชาวตะวันตก การที่คนไทยนิยมเลี่ยงการพูดความรู้สึกอย่างตรงไปตรงมาเมื่อไม่ชอบใจหรือไม่เห็นด้วยเพื่อลดการเผชิญหน้าและไม่ทำให้ผู้อื่นขุ่นข้องหมองใจ (คลอสเนอร์, 2537, น. 253-255) อาจแสดงว่าคนไทยไม่ค่อยจริงจังหรือปล่อยปละละเลยเรื่องที่กำลังเผชิญอยู่ได้

จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยังไม่ปรากฏงานด้านวจนปฏิบัติศาสตร์ที่ศึกษาถ้อยคำ *ช่วงมัน* โดยละเอียดมาก่อน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถ้อยคำ *ช่วงมัน* ตามแนวทางวจนปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาที่สนับสนุนให้อธิบายปรากฏการณ์ทางภาษาด้วยแนวคิดหรือคำอธิบายที่ปรากฏอยู่ในสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ แทนการใช้ทฤษฎีหรือศัพท์เฉพาะทางที่เน้นมุมมองแบบตะวันตก เนื่องจากเชื่อว่าคำอธิบายที่ได้มาจากแนวคิดพื้นฐานในสังคมวัฒนธรรมและมุมมองของผู้ใช้ภาษานั้น ๆ จะสะท้อนความรู้และความเข้าใจปรากฏการณ์ทางภาษาที่ต้องการศึกษาได้อย่างเหมาะสม การวิจัยตามแนวทางนี้มักเก็บข้อมูลจากหลากหลายวิธีและใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Goddard & Wierzbicka, 2004) งานวิจัยเรื่องนี้จึงเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก บทสนทนาที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และบทสนทนาในสื่อ ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ข้อ ได้แก่ 1. เพื่อวิเคราะห์ความหมายตามปริบทและหน้าที่ทางวจนปฏิบัติศาสตร์ของถ้อยคำ *ช่วงมัน* อันแสดงว่าคนในสังคมวัฒนธรรมไทยใช้ถ้อยคำนี้อย่างไร และ 2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการใช้ถ้อยคำ *ช่วงมัน* จากมุมมองของเจ้าของภาษา

บทความนี้มีทั้งสิ้น 6 หัวข้อ ได้แก่ 1) บทนำ 2) แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) วิธีดำเนินการวิจัย 4) ผลการวิจัย 5) สรุปผลการวิจัย และ 6) อภิปรายผลการวิจัย

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้แนวทางวิจัยปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของกอดดาร์ด (Goddard, 2006; Goddard & Ye, 2015) ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาการใช้ภาษาของคนในสังคมวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ที่ให้วัฒนธรรมท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการอธิบายการใช้ภาษานั้น (Goddard & Ye, 2015, p. 66) องค์ประกอบสำคัญของแนวคิดวิจัยปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์มี 3 ประการ (Goddard, 2006; Goddard & Ye, 2015) ได้แก่ วัตถุประสงค์ เครื่องมือในการวิจัย และหลักฐานทางภาษา กล่าวคือ

1) **วัตถุประสงค์**ของแนวคิดนี้คือการตอบคำถามว่า ภาษาต่าง ๆ ปรากฏใช้วิธีการปฏิสัมพันธ์ “อย่างไร” (how) และ “เหตุใด” (why) ภาษาต่าง ๆ จึงปรากฏใช้วิธีการปฏิสัมพันธ์เช่นนั้น โดยพิจารณาจากมุมมองภายในวัฒนธรรม กล่าวคือ ศึกษาและทำความเข้าใจกลุ่มข้อมูลภาษาและวิธีการคิดในสังคมวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ผ่านคำอธิบายจากมุมมองภายในวัฒนธรรมนั้น และจะไม่ใช้ศัพท์เฉพาะและแนวคิดจากภาษาอังกฤษ

2) **เครื่องมือในการวิจัย** คือ อภิภาษาเชิงอรรถศาสตร์ธรรมชาติ (Natural Semantics Metalanguage-NSM) ซึ่งเป็นชุดคำศัพท์ที่ทุกภาษามีร่วมกัน เรียกว่า คำศัพท์พื้นฐาน (semantic primes) คำศัพท์พื้นฐานจะต้องมีความหมายเรียบง่ายและไม่สามารถให้ความหมายต่อไปได้อีก อภิภาษาเชิงอรรถศาสตร์ธรรมชาติจะใช้เขียนบรรยายคำอธิบายความหมายอย่างละเอียด (semantic explications) และบทวัฒนธรรม (cultural scripts)

กอดดาร์ดและเวียซบิสกา (Goddard & Wierzbicka, 2004, p. 153) กล่าวว่า บทวัฒนธรรม (cultural scripts) เป็นวิธีการใหม่สำหรับอธิบายบรรทัดฐาน ค่านิยม และวิถีปฏิบัติ ซึ่งผู้คนทั้งในและนอกวัฒนธรรมสามารถเข้าถึงได้ บทวัฒนธรรมแสดงทัศนคติการประเมินค่า หรือข้อสรุป โดยมีสมมติฐานว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นที่รู้จักและรับรู้ร่วมกันระหว่างผู้คนในชุมชนภาษานั้น เขียนขึ้นโดยใช้ศัพท์พื้นฐานในอภิภาษาเชิงอรรถศาสตร์ธรรมชาติ (NSM) บทวัฒนธรรมอาจสัมพันธ์กับการคิด การพูด และพฤติกรรมในแง่มุมมอง

ต่าง ๆ และนำไปสู่ความเข้าใจทางวัฒนธรรมที่มีร่วมกันของ “วิถีแห่งถ้อยคำ (ways with words)” จากมุมมองภายในวัฒนธรรม (Goddard, 2006, p. 11)

3) หลักฐานทางภาษา เป็นข้อมูลภาษาที่ผู้คนใช้สื่อสารกันอย่างแท้จริงในชีวิตประจำวัน แสดงวิถีปฏิบัติการใช้ภาษาที่คนในสังคมนั้นปฏิบัติกันเป็นแบบแผน หลักฐานทางภาษาทำหน้าที่เป็นดัชนีบ่งชี้วิถีการคิดของผู้คนในสังคมนั้น ๆ และการวิเคราะห์ข้อมูลการใช้ภาษาอย่างเหมาะสมจะช่วยให้เราเข้าใจมุมมองภายในวัฒนธรรมได้ หลักฐานทางภาษาที่นำมาใช้ศึกษาในงานวิจัยทางวัฒนธรรมปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์มีหลากหลายประเภท เช่น คำสำคัญทางวัฒนธรรม (cultural keywords) ถ้อยคำและสำนวนที่ใช้ทั่วไป (common words and expressions) คำที่ใช้เพื่อสื่ออารมณ์และประเภทการสื่อสาร (words for speech acts and genres) และรูปภาษาที่ใช้เป็นกิจวัตรในการปฏิสัมพันธ์ (interactional routines)

คำสำคัญทางวัฒนธรรม (cultural key words) เป็นคำที่มีความสำคัญโดยเฉพาะและปรากฏให้เห็นในวัฒนธรรมนั้น ๆ (Wierzbicka, 1997, p. 15) เป็นคำที่มีความเป็นวัฒนธรรมสูงและแปลความหมายได้ยาก อีกทั้งยังกำกับวิถีทางวัฒนธรรมของการคิด การแสดงออก ความรู้สึก และการพูด (Goddard, 2015, p. 386) คำสำคัญทางวัฒนธรรมยังผูกพันกับวัฒนธรรม แสดงถึงแนวคิดที่โดดเด่นและสำคัญในวัฒนธรรมนั้น และเกี่ยวข้องกับวิถีการปฏิสัมพันธ์ในสังคมภาษาหนึ่งโดยตรง และจะนำไปสู่ความเข้าใจค่านิยมและทัศนคติทางวัฒนธรรมซึ่งปรากฏอยู่ในการสื่อสารในชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคมภาษานั้น เช่น การทำความเข้าใจวิถีการสื่อสารในภาษาและวัฒนธรรมมาเลเซียโดยอ้างอิงจากแนวคิดเรื่อง *malu* (‘shame’, ‘sense of propriety’) และ *maruah* (‘personal dignity’) (Goddard, 1996, 1997) ซึ่งแนวคิดทั้งสองนี้จัดเป็นคำสำคัญทางวัฒนธรรมในภาษามาเลเซีย

ผู้วิจัยนำความคิดสำคัญของแนวทางวัฒนธรรมปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์มาใช้ศึกษาถ้อยคำ *ช่วงมัน* กล่าวคือ ศึกษาว่าผู้พูดภาษาไทยใช้ถ้อยคำนี้ “อย่างไร” ผ่านการวิเคราะห์ความหมายตามบริบทและหน้าที่ทางวัฒนธรรมของถ้อยคำในบริบทการ

สนทนา และศึกษาว่า “เหตุใด” ผู้พูดภาษาไทยจึงใช้ถ้อยคำนี้ โดยพิจารณาจากมุมมองภายในวัฒนธรรม รวมทั้งผู้วิจัยจะเขียนบทวัฒนธรรมเพื่อนำเสนอวิธีการใช้ ช่วงมัน ของผู้พูดภาษาไทยด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยจะกล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2 หัวข้อ ได้แก่ งานวิจัยที่ศึกษาถ้อยคำติดปากตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์ และงานวิจัยที่ศึกษาถ้อยคำติดปากตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานวิจัยที่ศึกษาถ้อยคำติดปากตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์มีจำนวนไม่มากนัก ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของพีเดอร์เซน (Pedersen, 2010) ซึ่งศึกษาถ้อยคำ *tack* ในภาษาสวีเดน เก็บข้อมูลจากบทสนทนาจริงและวิเคราะห์หน้าที่ทางวจนปฏิบัติศาสตร์พร้อมอธิบายแนวคิดในวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับถ้อยคำนี้ ผลการวิจัยพบว่า *tack* มีหน้าที่ทั้งขอบคุณและขอโทษ และสัมพันธ์กับความคิดเรื่องลดการเป็นหนี้บุญคุณและการพึ่งพาตนเองของชาวสวีเดน ส่วนในภาษาไทยพบงานวิจัยของทัศนีย์ เมฆถาวรวัฒนา (2554) ซึ่งศึกษาถ้อยคำ *ไม่เป็นไร เกรงใจ* และ *ขอโทษ* เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและคลังข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ความหมายตรงความหมายทางวจนปฏิบัติศาสตร์ และความหมายทางสังคม และใช้ทฤษฎีอภิภาษาเชิงอรรถศาสตร์ธรรมชาติ (NSM) เขียนนำเสนอในรูปแบบวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่าทั้ง 3 ถ้อยคำสัมพันธ์กับค่านิยมในสังคมวัฒนธรรมไทยเรื่องการหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง การเคารพผู้ใหญ่ การไม่ต้องการรบกวนผู้อื่น และการปล่อยวาง

นอกจากงานวิจัยที่ศึกษาตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ยังพบงานวิจัยอีกกลุ่มหนึ่งที่มุ่งศึกษาถ้อยคำติดปากในภาษาไทย งานวิจัยส่วนใหญ่ที่พบเป็นการศึกษาตาม

แนวทางวิจัยปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย (emancipatory pragmatics)¹ และมักเก็บข้อมูลจากบทสนทนาจริง รวมถึงบทสนทนาในสื่อ ตัวอย่างเช่น การศึกษาเรื่องความเกรงใจของทรงธรรม อินทจักร (2553) ซึ่งพบว่า ความเกรงใจเป็นความคิดของผู้พูดว่าจะทำอะไรให้ผู้ฟังได้รับประโยชน์ เพราะจะทำให้การปฏิสัมพันธ์ราบรื่น ทั้งนี้ ผู้พูดภาษาไทยมักแสดงความเกรงใจผ่านกลวิธีการไม่สื่อสาร การทำให้เชื่อเป็นอื่น การกลืนกลืนสิทธิ์ของตนอย่างเปิดเผย และการแสดงเจตนาเชิงลึงเล นอกจากนี้ ยังพบงานวิจัยของณัฐพร พานโพธิ์ทอง และศิริพร ภักดีผาสุข (Panpothong & Phakdeephassook, 2014) ซึ่งศึกษาหน้าที่ทางวิจัยปฏิบัติศาสตร์และความหมายแก่นของ *ไม่เป็นไร* รวมทั้งอธิบายถ้อยคำดังกล่าวด้วยค่านิยมในวัฒนธรรมไทย ผลการวิจัยพบว่า *ไม่เป็นไร* ใช้ตอบการขอโทษและขอบคุณ ปฏิเสธความช่วยเหลือ ปลอดภัย และยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง ความหมายแก่นสัมพันธ์กับแนวคิดทางพุทธศาสนาเรื่องไตรลักษณ์ กล่าวคือ ผู้พูดให้ลดความกังวล โดยชี้ว่าสิ่งที่เผชิญอยู่ไม่ใช่แก่นหรือสาระสำคัญ

งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่ศึกษาคำพูดติดปากในภาษาไทย คือ การศึกษาหน้าที่ทางวิจัยปฏิบัติศาสตร์ของถ้อยคำ *โอเค* ในภาษาไทยของวิณา วุฒิจำนงค์ (2559) เก็บข้อมูลจากบทสนทนาจริง ผลการวิจัยพบว่า *โอเค* มีหลายหน้าที่ เช่น แสดงความรับรู้สิ่งที่คู่สนทนาพูด แสดงการยอมรับ และสรุป มีความหมายแก่น คือ ยอมรับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยมักคำนึงถึงการรักษาน้ำหน้าและการรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน จึงนิยมแสดงความเห็นด้วยและยอมรับคู่สนทนามากกว่าแสดงความเห็นแย้ง

¹ วิชาปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์ (Goddard, 2006; Goddard & Ye, 2015) และวิชาปฏิบัติศาสตร์แนวปลดปล่อย (Hanks et al., 2009) ต่างก็สนับสนุนให้อธิบายการปฏิสัมพันธ์ที่สนใจศึกษาด้วยแนวคิดหรือคำอธิบายที่มาจากสังคมวัฒนธรรมนั้น แทนการใช้ทฤษฎีหรือศัพท์เฉพาะทางที่เน้นมุมมองแบบตะวันตก เนื่องจากคำอธิบายที่มาจากแนวคิดพื้นฐานในสังคมวัฒนธรรมและมุมมองของผู้ใช้ภาษานั้น ๆ น่าจะสะท้อนความรู้และความเข้าใจปรากฏการณ์ทางภาษาที่ต้องการศึกษาได้อย่างเหมาะสมและลึกซึ้ง

กล่าวโดยสรุป วัจนปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์มองว่าการใช้ภาษาในรูปแบบต่าง ๆ เป็นเครื่องสะท้อนวิธีการคิดของผู้คนในสังคมวัฒนธรรม การวิเคราะห์รูปแบบการใช้ภาษาที่ปรากฏในการปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันโดยใช้คำอธิบายจากภายในวัฒนธรรมนั้น จะช่วยให้เข้าใจความคิดของคนในวัฒนธรรมได้ งานวิจัยตามแนวทางดังกล่าวยังแสดงให้เห็นว่า การใช้แนวทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์ศึกษาถ้อยคำในภาษาหนึ่ง ๆ จะช่วยสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมทางภาษาที่มีลักษณะเฉพาะวัฒนธรรมนั้น ผ่านมุมมองของคนในอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาถ้อยคำติดปากในภาษานั้น (Pedersen, 2010; ทศนีย์ เมฆถาวรวัฒนา, 2554)

นอกจากนี้ยังพบว่า ถ้อยคำติดปากในภาษาไทยเป็นประเด็นที่มีผู้สนใจศึกษาตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์เช่นกัน (ทรงธรรม อินทจักร, 2553; Panpothong & Phakdeephassook, 2014; วิณา วุฒิจำนงค์, 2559) อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่ายังไม่มีงานใดศึกษา *ช่วงมัน* ซึ่งเป็นถ้อยคำติดปากอีกคำหนึ่งที่คนไทยนิยมใช้และสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมไทยอย่างใกล้ชิด ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถ้อยคำ *ช่วงมัน* ตามแนวทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดวัจนปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับถ้อยคำติดปากในภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ทั้งที่ใช้แนวทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์และใช้แนวทางวัจนปฏิบัติศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางการวิเคราะห์

2. เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งวิธีการเก็บข้อมูลเป็น 2 ส่วน กล่าวคือ

2.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้ภาษา เพื่อนำไปวิเคราะห์ความหมายตามปริบทและหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ของถ้อยคำ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมการใช้ถ้อยคำ

ช่วงมัน ในชีวิตประจำวันของผู้พูดภาษาไทย² โดย 1) การสังเกตบทสนทนาที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และจัดบันทึก ได้แก่ บทสนทนาแบบเผชิญหน้า บทสนทนาทางโทรศัพท์ บทสนทนาทางแอปพลิเคชันไลน์ (LINE) และบทสนทนาบนสื่อ 2) การใช้แบบสอบถามประยุกต์จากใบบันทึกข้อมูล (record sheet) ของสเปนเซอร์-โอตตี้ (Spencer-Oatey, 2002) คำถามประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์ที่ใช้ถ้อยคำ *ช่วงมัน* และข้อมูลเกี่ยวกับคู่สนทนา (เพศ อายุ ความเกี่ยวข้อง) ทั้งนี้ กำหนดจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามไม่ต่ำกว่า 30 คน และ 3) การสัมภาษณ์เชิงลึก คำถามส่วนหนึ่งจะคล้ายกับในแบบสอบถาม และเพิ่มเติมการสอบถามเหตุผลและผลลัพธ์จากการใช้ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ในสถานการณ์นั้น โดยละเอียด กำหนดจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ต่ำกว่า 20 คน ทั้งนี้ การรวบรวมถ้อยคำ *ช่วงมัน* ด้วยวิธีการเหล่านี้ช่วยให้ได้บทสนทนาที่หลากหลาย และสะท้อนการใช้ถ้อยคำในหลายมิติมากกว่าการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการเดียว

2.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม จะดำเนินการไปพร้อมกับการเก็บข้อมูลการใช้ภาษา ข้อมูลที่ได้นำมาใช้อธิบายปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมไทยที่สัมพันธ์กับถ้อยคำ *ช่วงมัน* ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้ 1) แบบสอบถาม โดยคำถามข้อที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมจะอยู่ในข้อสุดท้าย คือถามว่าเหตุผลที่ท่านเลือกใช้ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ในสถานการณ์นั้นเป็นเพราะอะไร และ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับถ้อยคำ *ช่วงมัน* จะได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้ร่วมในการวิจัยเกี่ยวกับเหตุผลว่าทำไมถึงใช้ถ้อยคำ *ช่วงมัน* และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์นั้นโดยละเอียด และจะสอบถามเพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคำตอบที่ได้รับจากผู้ร่วมในการวิจัย

² ผู้วิจัยเก็บรวบรวมการใช้ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ที่ผู้พูดภาษาไทยกล่าวในรูป *ช่วงมัน* และในรูป *ช่วงห้วงมัน* *ช่วงแหม่ง* และที่ปรากฏร่วมกับ *ก็* เช่น *ก็ช่วงมัน* รวมถึงที่ปรากฏร่วมกับคำลงท้าย เช่น *ช่วงเถอะ* *ช่วงเหอะ* *ช่วงมันเถอะ* *ช่วงมันเหอะ* *ช่วงแหม่งเหอะ* เพราะจากการสังเกตการปฏิสัมพันธ์ของผู้พูดภาษาไทยพบว่า ในบริบทเดียวกัน ผู้พูดใช้ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ในหลายรูปภาษา ทั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้พูดภาษาไทยที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป โดยไม่จำกัดเพศและอาชีพ

3. วิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน กล่าวคือ

3.1 การวิเคราะห์ความหมายตามปริบท วิเคราะห์ความหมายตามปริบทของถ้อยคำ ช่วงมัน ในแต่ละตัวอย่าง โดยพิจารณาจากความหมายที่ผู้พูดตอบในแบบสอบถามและในการให้สัมภาษณ์ ร่วมกับการพิจารณาข้อความแวดล้อม ปริบทแวดล้อม และอวัจนภาษา เช่น สีหน้า ท่าทาง น้ำเสียง

3.2 การวิเคราะห์หน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ วิเคราะห์หน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ของ ช่วงมัน โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ 3 เกณฑ์ ได้แก่ 1) ประเภทวัจนกรรม ตามทฤษฎีวัจนกรรม (Searle, 1976) 2) หน้าที่ในบทสนทนา ตามแนวคิดด้านสนทนาวิเคราะห์ (Sacks et al., 1974) และ 3) หน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ที่เสนอไว้ในงานวิจัยที่มีมาก่อน (Panpothong & Phakdeephassook, 2014; พรรณธร ครุณेत्र, 2557; วิณา วุฒิจำนงค์, 2559) อีกทั้งจะใช้ข้อความแวดล้อม ปริบทแวดล้อม และอวัจนภาษา เช่น สีหน้า ท่าทาง น้ำเสียง ช่วยประกอบการวิเคราะห์

3.3 การศึกษาปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง เป็นการอธิบายว่ามีปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมไทยใดบ้างที่สัมพันธ์กับการใช้ถ้อยคำ ช่วงมัน ของผู้พูดภาษาไทย โดยพิจารณาคำตอบจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกว่า ผู้ร่วมในการวิจัยได้กล่าวถึงปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมใดบ้าง ซึ่งปัจจัยที่กล่าวถึงอาจอยู่ในรูปคำสำคัญทางวัฒนธรรม³ เช่น ความเกรงใจ หากผู้ร่วมในการวิจัยไม่ได้กล่าวถึงอย่างชัดเจน จะพิจารณาและตีความจากลักษณะคำตอบในแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก เช่น ผู้ร่วมในการวิจัยลำดับที่ 7 (การสัมภาษณ์เชิงลึก, 4 กันยายน 2566) กล่าวว่า “ใช้เพื่อบอกกับตัวเองและบอกกับคนที่อยู่ในสถานการณ์นั้นว่า เราจะต้องให้มันเกิดขึ้นในแบบที่เราไม่ได้อยากให้ เป็น ไม่อยากให้เกิดขึ้น” จากคำตอบนี้สังเคราะห์ได้ว่า เป็นการทำใจ

³ คำสำคัญทางวัฒนธรรม (cultural key words) เป็นคำที่มีความสำคัญโดยเฉพาะ และปรากฏให้เห็นในวัฒนธรรมนั้น ๆ คำสำคัญทางวัฒนธรรมพบได้ทั่วไป ไขในความถี่สูง และมักปรากฏในสุภาษิต สำนวน ชื่อหนังสือ หรือในเพลงที่ได้รับความนิยม (Wierzbicka, 1997, pp. 15-16)

ยอมรับสภาพที่เกิดขึ้น ซึ่งเกี่ยวกับการปลง และนำผลการศึกษาจากงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมไทยมาพิจารณาประกอบ

4. เรียบเรียงผลการวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัย
5. สรุป อภิปรายผล และนำเสนอข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ในหัวข้อนี้จะนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ข้อ ได้แก่

1. ความหมายตามปริบทและหน้าที่ทางวจนปฏิบัติศาสตร์⁴ของถ้อยคำ ช่วงมัน และ
2. ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการใช้ถ้อยคำ ช่วงมัน โดยนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. ความหมายตามปริบทและหน้าที่ทางวจนปฏิบัติศาสตร์ของ ช่วงมัน

ผู้วิจัยรวบรวมได้ทั้งสิ้น 161 ตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์แบ่งการนำเสนอเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกกล่าวถึงความหมายตามปริบทของ ช่วงมัน และส่วนที่สองกล่าวถึงหน้าที่ทางวจนปฏิบัติศาสตร์ของ ช่วงมัน ดังต่อไปนี้

⁴ ความหมายตามปริบทและหน้าที่ทางวจนปฏิบัติศาสตร์ของ ช่วงมัน สัมพันธ์กัน กล่าวคือ ความหมายตามปริบทเป็นสิ่งที่ผู้พูดต้องการสื่อในบริบทนั้น ๆ ส่วนหน้าที่ทางวจนปฏิบัติศาสตร์เป็นจุดประสงค์ของถ้อยคำจากมุมมองทางวจนปฏิบัติศาสตร์ ได้แก่ ทฤษฎีวจนกรรมและแนวคิดด้านสนทนาวิเคราะห์

1.1 ความหมายตามบริบทของ *ช่วงมัน*

ผลวิเคราะห์ความหมายตามบริบทของ *ช่วงมัน* พบว่ามี 6 ความหมาย⁵ ได้แก่

- 1) ผู้พูดให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองปล่อยวาง กล่าวคือ ผู้พูดให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองปล่อยวางสิ่งที่กังวล เนื่องจากเหตุการณ์ผ่านพ้นไปแล้ว หรือผู้พูดให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองปล่อยวางสิ่งที่กังวล เนื่องจากเราไม่มีความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งใดได้
- 2) ผู้พูดให้อภัยผู้ฟัง
- 3) ผู้พูดต้องการปล่อยเรื่องนั้นไป
- 4) ผู้พูดปล่อยไป เนื่องจากไม่สามารถทำอะไรได้ แม้จะไม่พอใจเรื่องนั้น
- 5) ผู้พูดไม่สนใจสิ่งนั้น
- 6) ผู้พูดยังไม่อยากคิดหรือทำเรื่องที่เอื่อยถึงในขณะนั้น ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความหมายตามบริบทแต่ละข้อ ดังต่อไปนี้

1.1.1 ผู้พูดให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองปล่อยวาง

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ความหมายตามบริบทที่พบมากที่สุดคือ ผู้พูดให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองปล่อยวาง พบในสถานการณ์การปลอบใจคู่สนทนาเรื่องการเรียนรู้ การทำงาน ความรัก เรื่องทุกข์ใจ สิ่งของที่สูญหายหรือเสียหาย และพบในสถานการณ์ที่คู่สนทนาขอให้ทำบางอย่าง หรือในสถานการณ์ที่เรื่องไม่เป็นไปตามความต้องการของคู่สนทนา ความหมายตามบริบทคือ ผู้พูดให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองปล่อยวางสิ่งที่กังวล เพราะเป็นสิ่งที่ผ่านไปแล้ว ย้อนไปแก้ไขไม่ได้ หรือเป็นสิ่งที่เราไม่มีความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้

จากการพิจารณาปริบทสถานการณ์ในตัวอย่างข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งความหมายตามบริบท ผู้พูดให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองปล่อยวาง ออกเป็น 2 ความหมายย่อย กล่าวคือ

- 1) ผู้พูดให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองปล่อยวางสิ่งที่กังวล เนื่องจากเหตุการณ์ผ่านพ้นไปแล้ว
- และ 2) ผู้พูดให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองปล่อยวางสิ่งที่กังวล เนื่องจากเราไม่มีความสามารถ

⁵ ในงานวิจัยนี้ ผู้พูด คือ ผู้กล่าวถ้อยคำ *ช่วงมัน* ส่วนผู้ฟัง คือ ผู้ที่เป็นคู่สนทนาในการสนทนานั้น และพบบางกรณีที่ผู้ร่วมในการวิจัยระบุว่าเป็นการพูดกับตนเอง ตัวอย่างข้อมูลในลักษณะนี้ปรากฏประมาณร้อยละ 20 ของตัวอย่างข้อมูลทั้งหมด

ที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งใดได้ ความแตกต่าง คือ ความหมายตามบริบทย่อย 2) มักใช้กับเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้นหรือทำให้เป็นจริงได้ในตอนนั้น ส่วนความหมายตามบริบทย่อย 1) มักใช้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและจบลงไปแล้ว

ตัวอย่าง *ช่วงมัน* ที่ใช้ในความหมายตามบริบทย่อย 1) ผู้พูดให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองปล่อยวางสิ่งที่กังวล เนื่องจากเหตุการณ์ผ่านพ้นไปแล้ว ได้แก่

ตัวอย่าง 1 จากบทสนทนาในชีวิตประจำวันผ่านแอปพลิเคชันไลน์ (LINE)

สถานการณ์ ก และ ข คุยกันออนไลน์ หลัง ข สอบปลายภาควิชาหนึ่งเสร็จ

- 1 ก: สอบเสร็จแล้วเป็นไงบ้าง
- 2 ข: วิชานี้แย่ยิ่งกว่าฟิสิกส์วิชาแรกอีก แฮ่
- 3 ก: *ช่วงมัน* ๆ เอมสุดท้ายละแก

ตัวอย่างนี้เป็นบทสนทนาทางไลน์ระหว่างเพื่อนสนิทหญิงสองคน ในผลัดที่ 1 ก ถามความรู้สึกหลัง ข สอบปลายภาคเสร็จ ในผลัดที่ 2 ข ตอบด้วยความเครียดและกังวลว่าทำข้อสอบได้ไม่ดี ทำให้ในผลัดที่ 3 ก กล่าวว่า “ช่วงมัน ๆ” ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ในที่นี้หมายความว่า ก ให้ ข อย่าเครียดและกังวล เพราะการสอบจบลงไปแล้ว ไม่สามารถย้อนกลับไปแก้ไขได้ และข้อความแวดล้อมในผลัดสุดท้าย “เอมสุดท้ายละแก” ยังช่วยเสริมความหมายว่า ก ให้ ข ปล่อยวาง เพราะเป็นการสอบครั้งสุดท้ายแล้วก่อนจบการศึกษา ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ในตัวอย่างนี้จึงเป็นการปลอบผู้ฟังให้คลายกังวล

ตัวอย่าง 2 จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (ผู้ร่วมในการวิจัยลำดับที่ 21, การสัมภาษณ์เชิงลึก, 21 กุมภาพันธ์ 2567)

สถานการณ์ ลูกคุยโทรศัพท์กับแม่เรื่องค่านายหน้าขายบ้าน

- 1 แม่: สรุปแล้วเขาให้แม่แค่แสนห้านะ
- เขาบอกว่าเมียเขาขอให้แค่นี้ สองแสนเยอะไป

แม่ก็ต้องเออออตามนั้นแหละ เพราะตอนเขาพูด เขายังไม่ได้ให้เงินแม่สักบาท

2 ลูก: เออ ช่วงมันเหอะ ดีกว่าไม่ได้เลยสักบาท

ตัวอย่างนี้ เมื่อแม่โทรศัพท์มาแล้วว่าถูกลดค่าตอบแทนจากการเป็นนายหน้าขายบ้าน โดยให้จำนวนน้อยกว่าที่เคยตกลงกันไว้ ลูกจึงปลอบใจแม่จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยในผลัดที่ 2 ลูกกล่าวว่า “ช่วงมันเหอะ” เพื่อปลอบใจแม่ ซึ่งหมายความว่าให้แม่ปล่อยวางความผิดหวังและความเสียใจ เพราะเหตุการณ์เกิดขึ้นไปแล้ว และแม่ได้ยินยอม (อย่างจำยอม) รับเงินจำนวนนั้นไปแล้ว ลูกจึงต้องการให้แม่ยอมรับความจริงและปล่อยความผิดหวังไป เป็นการใช้ ช่วงมัน เพื่อปลอบแม่ให้คลายความผิดหวัง รวมทั้งลูกยังได้กล่าวเพิ่มเติมในท้ายผลัดที่ 2 “ดีกว่าไม่ได้เลยสักบาท” ซึ่งช่วยชี้ให้แม่เห็นแง่มุมที่ดีในสถานการณ์เลวร้ายว่า แม่แม่จะได้รับเงินค่านายหน้าน้อยกว่าที่ตกลงไว้ แต่อย่างน้อยก็ยังได้รับเงินอยู่ อันเป็นการเสริมความหมายตามปริบทว่าผู้พูดให้ผู้ฟังปล่อยวางได้ดียิ่งขึ้น

ตัวอย่าง ช่วงมัน ที่ใช้ในความหมายตามปริบทย่อย 2) ผู้พูดให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองปล่อยวางสิ่งที่กังวล เนื่องจากเราไม่มีความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งใดได้ ได้แก่

ตัวอย่าง 3 จากบทสนทนาในชีวิตประจำวัน

สถานการณ์ ตรงทางเข้าห้องสมุด เจ้าหน้าที่คุยกับนิสิต บ เรื่องการวัดอุณหภูมิร่างกาย

1 เจ้าหน้าที่ห้องสมุด: จริง ๆ เขาให้เราไปตรวจสแกนที่นู่น แต่ช่วงมันเหอะ เราคงไม่ตายกันง่าย ๆ

2 นิสิต บ: (หัวเราะ) โอเคค่ะ

ตัวอย่างนี้เป็นบทสนทนาที่เกิดขึ้นจริงในช่วงเวลาที่โรคโควิด-19 ระบาด นิสิต บ ยังไม่ได้ผ่านจุดวัดอุณหภูมิของคณะแต่เดินเข้าห้องสมุด เมื่อเจ้าหน้าที่สอบถามแล้วจึงหยิบเครื่องวัดอุณหภูมิของห้องสมุดมาใช้ แต่เครื่องนั้นใช้งานไม่ได้ ในผลัดที่ 1 เจ้าหน้าที่

กล่าวว่า ตามปกติคนจะมีเครื่องวัดอุณหภูมิร่างกายอยู่ที่อาคารอีกแห่งหนึ่ง และกล่าวต่อไปว่า “แต่ช่วงมันเถอะ” ซึ่งเมื่อพิจารณาบริบทและข้อความแวดล้อมแล้วพบว่า ช่วงมัน ในที่นี้หมายความว่า เจ้าหน้าที่ให้นิสิต บ และตัวเจ้าหน้าที่ปล่อยวางสิ่งที่กังวล (การวัดอุณหภูมิร่างกาย) เพราะเป็นสิ่งที่น่าจะยุ่งยาก เนื่องจากเจ้าหน้าที่คำนึงถึงนิสิต บ ว่าต้องเสียเวลาเดินทางกลับไปวัดอุณหภูมิและกลับมาที่ห้องสมุดอีกรอบหนึ่ง จึงเลือกพูด ช่วงมัน เพื่อปลอบใจทั้งตนเองและนิสิต บ ว่าให้ปล่อยวางความกังวลที่ไม่ได้ทำตามระเบียบอย่างเคร่งครัด รวมทั้งช่วงท้ายผลัดที่ 1 เจ้าหน้าที่ยังกล่าวว่า “เราคงไม่ตายกันง่าย ๆ” ซึ่งแสดงว่าการไม่ได้ปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัดและอนุโลมให้นิสิต บ เข้าห้องสมุดก็น่าจะทำให้เจ้าหน้าที่และนิสิต บ เป็นอะไรไปได้ และยังมีลักษณะเป็นคำพูดปลอบใจให้คลายกังวลแบบ “ทีเล่นทีจริง” และช่วยเสริมความหมายตามบริบทของ ช่วงมัน ว่าผู้พูดให้ผู้ฟังและตนเองปล่อยวางสิ่งที่กังวลเนื่องจากเราไม่สามารถเปลี่ยนสิ่งนั้นให้เกิดขึ้นได้ กล่าวได้ว่า การใช้ถ้อยคำ ช่วงมัน ในลักษณะดังตัวอย่างนี้เป็นวิธีการปลอบใจ (ตนเองและผู้ฟัง) ที่น่าสนใจประการหนึ่งในสังคมวัฒนธรรมไทย

กล่าวโดยสรุป ในความหมายตามบริบทว่าผู้พูดให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองปล่อยวาง มีจุดรวมของความหมายตามบริบทย่อยคือ ผู้พูดให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองปล่อยวางความกังวล ผิดหวัง เสียใจ หรือเสียดาย ส่วนจุดต่างคือ เหตุการณ์ที่กังวลนั้นเกิดขึ้นแล้วหรือไม่ ข้อสังเกตคือ ในสถานการณ์การเรียนและการสอบมักพบข้อความแวดล้อม เช่น “ผ่านไปแล้ว” “แก้ไขไม่ได้แล้ว” “ครั้งหน้าเอาใหม่” ส่วนในสถานการณ์ที่สิ่งของสูญหายหรือเสียหายมักพบถ้อยคำแสดงการเสนอทางแก้ไขให้แก่ผู้ฟัง เช่น “เดี๋ยวหาซื้อใหม่” “ไว้ค่อยซื้อใหม่” ซึ่งข้อความแวดล้อมเหล่านี้ช่วยเน้นความหมายว่าให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองปล่อยวางเหตุการณ์ในครั้งนี้เพื่อโอกาสแก้ไขในครั้งหน้า

1.1.2 ผู้พูดให้อภัยผู้ฟัง

จากการวิเคราะห์ข้อห่อหุ้ม พบว่า ช่วงมัน ที่มีความหมายตามบริบทว่า ผู้พูดให้อภัยผู้ฟัง พบเป็นส่วนที่ 2 ของคู่ถ้อยในสถานการณ์การขอโทษ เช่น การมาสาย การผิด

นัยหมาย การทำของสูญหาย และการเกิดอุบัติเหตุ ความหมายตามบริบทว่าผู้พูดให้อภัยผู้ฟัง หมายถึง ผู้พูดยกโทษให้กับสิ่งที่ผู้ฟังกระทำ เพราะสิ่งนั้นได้เกิดขึ้นไปแล้ว และผู้ฟังแสดงความรู้สึกผิดต่อการกระทำนั้นด้วยการกล่าวขอโทษผู้พูดแล้ว ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 4 จากบทสนทนาในชีวิตประจำวัน

สถานการณ์ นิสิตรุ่นน้องคนหนึ่งทำกาแฟหกใส่กระโปรงและรองเท้าของนิสิตรุ่นพี่โดยไม่ตั้งใจ

1 นิสิตรุ่นน้อง: (แสดงสีหน้าตกใจมาก) ขอโทษนะคะ หนูไม่ได้ตั้งใจจริง ๆ ค่ะ

2 นิสิตรุ่นพี่: ช่างมันเถอะค่ะ ไม่เป็นไร หกนิดเดียวเอง เดี่ยวพี่สอยเสร็จก็กลับแล้ว

จากนั้นทั้งคู่ก็เดินแยกย้ายกันไป

หลังอุบัติเหตุเกิดขึ้น นิสิตรุ่นน้องได้กล่าวขอโทษนิสิตรุ่นพี่ในผลัดที่ 1 ด้วยสีหน้าและน้ำเสียงตกใจมาก นิสิตรุ่นพี่ตอบกลับคำขอโทษไปในผลัดที่ 2 “ช่างมันเถอะค่ะ” หมายความว่าผู้พูดให้อภัยผู้ฟังสำหรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้น เนื่องจากพิจารณาแล้วว่านิสิตรุ่นน้องไม่ได้ตั้งใจและไม่ได้คาดคิดว่าจะเกิดเหตุการณ์นี้ อีกทั้งนิสิตรุ่นน้องยังกล่าวขอโทษนิสิตรุ่นพี่แล้ว ถ้อยคำ *ช่างมัน* ในตัวอย่างนี้จึงมีความหมายว่าผู้พูดให้อภัยผู้ฟัง เป็นการตอบรับคำขอโทษ และยังช่วยให้นิสิตรุ่นน้องคลายความกังวลจากความรู้สึกผิดต่อสิ่งที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ ในผลัดที่ 2 นิสิตรุ่นพี่ยังกล่าว “ไม่เป็นไร” ซึ่งถ้อยคำนี้สามารถใช้เพื่อตอบการขอโทษและการขอบคุณ โดยมีเจตนาจะบรรเทาความกังวลของผู้ฟังที่มีต่อผู้พูด (Panpothong & Phakdeephassook, 2014) ถ้อยคำ *ไม่เป็นไร* จึงช่วยเน้นความหมายตามบริบทของถ้อยคำ *ช่างมัน* ให้ชัดเจนขึ้นว่า ผู้พูดให้อภัยผู้ฟังสำหรับ

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นการตอบรับคำขอโทษและช่วยให้ผู้ฟังคลายความกังวลจากความรู้สึกผิด

ในช่วงท้ายผลัดที่ 2 นิสิตรุ่นพี่ยังกล่าว “หกนิดเดียวเอง” ซึ่งเป็นถ้อยคำที่มีลักษณะลดน้ำหนักความผิดพลาดที่นิสิตรุ่นน้องได้กระทำลงไป และยังช่วยเน้นว่าผู้พูดให้อภัยผู้ฟังเพราะพิจารณาแล้วว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องเล็ก และนิสิตรุ่นพี่ยังกล่าวจบผลัดสุดท้าย “เดี๋ยวพี่สอเสร็จก็กลับแล้ว” แสดงให้นิสิตรุ่นน้องเห็นว่านิสิตรุ่นพี่จะต้องอยู่ในสภาพเบื่อนกาแพือกไม่นาน ดังนั้น การใช้ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ในความหมายตามปริบทว่า ผู้พูดให้อภัยผู้ฟังร่วมกับถ้อยคำที่ลดน้ำหนักการกระทำ จึงเป็นการตอบรับคำขอโทษและปลอบให้ผู้ฟังคลายความกังวลจากความรู้สึกผิด รวมทั้งมีปริบทแวดล้อมคือ นิสิตรุ่นพี่จะต้องเข้าห้องสอบปลายภาคแล้ว ส่งผลให้ถ้อยคำ *ช่วงมัน* เป็นการบอกว่านิสิตรุ่นพี่ให้อภัยและไม่ใส่ใจเอาความนิสิตรุ่นน้อง เพื่อที่จะได้แยกย้ายกันไปเตรียมตัวเข้าสอบ

กล่าวโดยสรุป ความหมายตามปริบทว่าผู้พูดให้อภัยผู้ฟังปรากฏในสถานการณ์การขอโทษ เนื่องจากผู้พูดมองว่าเหตุการณ์เกิดขึ้นไปแล้วเป็นเรื่องเล็ก หรือเกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจ ไม่ได้คาดคิด และผู้ฟังกล่าวว่า “ขอโทษ” กับผู้พูดแล้ว ผู้พูดใช้ *ช่วงมัน* ตอบกลับคำขอโทษของผู้ฟัง บอกว่าให้อภัย และช่วยให้ผู้ฟังคลายความกังวลจากความรู้สึกผิด ข้อสังเกตสำคัญคือ ความหมายตามปริบทว่าผู้พูดให้อภัยผู้ฟัง ผู้พูดมักใช้ *ช่วงมัน* ร่วมกับ *ไม่เป็นไร* ในงานวิจัยที่ศึกษาถ้อยคำ *ไม่เป็นไร* ในการปฏิสัมพันธ์ภาษาไทยพบว่า เมื่อต้องการลดความกังวลของผู้ฟังต่อผู้พูด ผู้พูดจะใช้ *ไม่เป็นไร* ตอบการขอโทษและการขอบคุณ โดยชี้ให้เห็นว่าความผิดหรือสิ่งไม่ดีที่เกิดขึ้นนั้นไม่ใช่เรื่องใหญ่ (Panpothong & Phakdeephassook, 2014, p. 104) ด้วยเหตุนี้ การใช้ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ร่วมกับ *ไม่เป็นไร* จึงช่วยเน้นความหมายตามปริบทว่าผู้พูดให้อภัยผู้ฟัง ยอมรับคำขอโทษ จึงพูดถ้อยคำเหล่านี้เพื่อตอบรับคำขอโทษนั้น เป็นการปลอบใจผู้ฟังให้คลายกังวลและลดความรู้สึกผิด

1.1.3 ผู้พูดต้องการปล่อยเรื่องนั้นไป

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ความหมายตามบริบท ผู้พูดต้องการปล่อยเรื่องนั้นไป พบในสถานการณ์การสนทนาที่มีความขัดแย้งหรือมีแนวโน้มที่จะขัดแย้ง โดยประเด็นการสนทนาอาจเกี่ยวข้องกับเรื่องการเรียนรู้ ความรัก หรือเรื่องทั่วไป ผู้พูดสื่อความหมายตามบริบทว่าต้องการปล่อยเรื่องนั้นไป หรือก็คือผู้พูดยินยอมปล่อยเรื่องที่กำลังสนทนาไป เนื่องจากมองว่าเรื่องนั้นแท้จริงจบลงแล้ว และเป็นเรื่องที่คู่สนทนามีความคิดเห็นไม่ตรงกัน การปล่อยบทสนทนานั้นไปโดยตัดจบหรือเปลี่ยนประเด็น จะช่วยให้คู่สนทนาออกจากสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งได้ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 5 จากแบบสอบถาม (แบบสอบถาม ช่วงมัน ลำดับที่ 30)

สถานการณ์ ก และ ข กำลังเถียงกันเรื่องทรงผม

- 1 ก: ขึ้นตัดผมใหม่ คือทรงเดิม แต่ไปตัดใหม่
- 2 ข: ไม่ใช่ะ มันคือทรงใหม่แล้ว
- 3 ก: ทรงใหม่ได้ไง ก็ทรงเดิม แต่ตัดมาใหม่
- 4 ข: ไม่ ทรงใหม่
- 5 ก: ทรงเดิม
- 6 ข: เออ ๆ ช่วงมันละกัน

ตัวอย่างนี้เป็นบทสนทนาระหว่างเพื่อนสนิทเรื่องทรงผม ในผลัดที่ 1 ก บอกว่าตนเพิ่งตัดผมมา เป็นทรงผมเดิม เพียงแต่สั้นขึ้น ในผลัดที่ 2 ข กล่าวว่าตอนนี้คือทรงใหม่แล้ว จะเรียกทรงเดิมได้อย่างไร ในผลัดที่ 3 ก กล่าวแย้ง โดยยืนยันความคิดเดิมของตนว่าเป็นผมทรงเดิมแค่ตัดมาใหม่ ในผลัดที่ 4 ข กล่าวแย้งว่าเรียกทรงใหม่ ในผลัดที่ 5 ก ยืนยันว่าเรียกทรงเดิม ในผลัดสุดท้าย ข กล่าวถ้อยคำแสดงการยอมรับ “เออ ๆ” ตามด้วย “ช่วงมันละกัน” โดยหมายความว่าผู้พูดต้องการปล่อยเรื่องนั้นไป เนื่องจากไม่

ต้องการสนทนาต่อในประเด็นที่คิดต่างกัน ดังเหตุผลที่ผู้พูด (ข) ตอบในแบบสอบถามว่า “เพราะเห็นแล้วว่าการเถียงกันคงไม่จบกันง่าย ๆ และไม่มีใครยอมใคร เราไม่อยากเถียงด้วยแล้ว เดี๋ยวจะลามไปเรื่องอื่น ไม่จบไม่สิ้น” ความหมายตามปริบทว่าผู้พูดต้องการปล่อยเรื่องนั้นไปของ ช่วงมัน ในตัวอย่างนี้จึงเป็นการดึงผู้พูดและผู้ฟังออกจากบทสนทนาที่นำไปสู่ความขัดแย้ง โดยใช้ตัดจบการสนทนา

กล่าวโดยสรุป ความหมายตามปริบทว่าผู้พูดต้องการปล่อยเรื่องนั้นไปปรากฏในสถานการณ์การสนทนาที่มีความขัดแย้งหรือมีแนวโน้มที่จะขัดแย้ง อาจจำแนกจุดประสงค์ของการใช้ ช่วงมัน ในความหมายตามปริบทนี้ได้ว่า (1) ต้องการตัดจบบทสนทนา ไม่อยากพูดกับคู่สนทนาต่อแล้ว อาจด้วยความคิดเห็นไม่ตรงกันในเรื่องที่กำลังสนทนา (2) ต้องการเปลี่ยนเรื่องสนทนา เนื่องจากคู่สนทนาไม่เข้าใจเรื่องที่กำลังพูดถึงหรืออธิบายแล้วแต่ก็ยังไม่เข้าใจ หรือเห็นว่าไม่ใช่เรื่องสำคัญ สามารถข้ามบทสนทนาเรื่องนี้ไปได้ (3) ไม่ต้องการทะเลาะกับคู่สนทนา จึงพูด ช่วงมัน เพื่อให้ประเด็นนั้นจบไปก่อน (4) เห็นว่าคู่สนทนาเข้าใจหรือมีแนวโน้มที่จะเข้าใจเจตนาของสารที่ต้องการจะสื่อผิดไปเกรงว่าหากยังอธิบายจะยิ่งสร้างความบาดหมางจึงเลี่ยงไปพูดเรื่องอื่นแทน กล่าวได้ว่า ในสถานการณ์การสนทนาที่มีความขัดแย้ง ถ้อยคำ ช่วงมัน ที่มีความหมายตามปริบทว่าผู้พูดต้องการปล่อยเรื่องนั้นไปจะนำผู้พูดและผู้ฟังออกจากความขัดแย้งนั้น ช่วยหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง รักษาความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนา และรักษาบรรยากาศการสนทนา

1.1.4 ผู้พูดปล่อยไป เนื่องจากไม่สามารถทำอะไรได้ แม้จะไม่พอใจเรื่องนั้น

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ความหมายตามปริบท ผู้พูดปล่อยไป เนื่องจากไม่สามารถทำอะไรได้ แม้จะไม่พอใจเรื่องนั้น พบในสถานการณ์การแสดงความคิดเห็นหรือแสดงอารมณ์ความรู้สึกต่อเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อผู้พูด เช่น หัวหน้าสั่งแก้ไขงาน คู่สนทนาลืมสิ่งที่ฝากฝัง เล่นเกมแพ้ หรือผู้พูดพบการปฏิบัติตัวไม่เหมาะสม ซึ่งทำให้ผู้พูดไม่พอใจ เนื่องจากเรื่องนั้นผู้พูดไม่สามารถทำอะไรได้ หรือเกิดขึ้นไปแล้ว ผู้พูดจึงต้องการแสดงความไม่พอใจให้ผู้ฟังรับรู้ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 6 จากแบบสอบถาม (แบบสอบถาม ช่วงมัน ลำดับที่ 18)

สถานการณ์ ก และ ข กำลังสนทนากันเรื่องเพื่อนคนหนึ่งที่ไม่ยอมทิ้งขยะ

1 ก: มึง XXX มันไม่ยอมทิ้งขยะอีกแล้ววะ

2 ข: ช่างแม่งเหอะ บอกไปก็รอบกัไม่ฟัง รำคาญ

ตัวอย่างนี้เป็นบทสนทนาระหว่างเพื่อนสนิทเกี่ยวกับบุคคลที่ 3 ในผลัดที่ 1 ก บอกว่าเพื่อน XXX (บุคคลที่ 3) ไม่นำขยะไปทิ้ง เพื่อนคนนี้ทำพฤติกรรมนี้หลายครั้งแล้ว ในผลัดที่ 2 ข กล่าวว่า “ช่างแม่งเหอะ” โดยหมายความว่าผู้พูดปล่อยไป เนื่องจากไม่สามารถทำอะไรได้ แม้จะไม่พอใจเรื่องนั้น เนื่องจาก ข มองว่าพฤติกรรมนี้ไม่ถูกต้องและส่งผลกระทบต่อพื้นที่ที่ทุกคนต้องใช้ร่วมกัน ทำให้ ข และ ก ที่ไม่ได้สร้างความสกปรก ต้องได้รับผลกระทบไปด้วย แต่ ข ก็ไม่สามารถทำอะไรได้ ดังข้อความแวดล้อมแสดงการดำเนิน “บอกไปก็รอบกัไม่ฟัง” เมื่อเป็นเช่นนั้น ข จึงจำต้องยอมรับและปล่อยเรื่องนี้ไป แต่ในขณะเดียวกันก็อยากระบายความไม่พอใจออกมา ถ้อยคำ ช่วงมัน ในตัวอย่างนี้จึงเป็นการบอก ก ให้รับรู้ ว่า ข ไม่พอใจกับการกระทำของบุคคลที่ 3 ดังเหตุผลที่ผู้พูด (ข) ตอบในแบบสอบถาม “รู้สึกไม่พอใจ เตือนไปหลายรอบแล้วก็ไม่ฟัง ก็ปล่อยให้ทำอย่างนั้นไปเลย ไม่อยากพูดอะไรกับคนคนนั้นมากไปกว่านี้แล้ว” ความหมายตามปริบทว่าผู้พูดปล่อยไป เนื่องจากไม่สามารถทำอะไรได้ แม้จะไม่พอใจเรื่องนั้น ของ ช่วงมัน ในตัวอย่างนี้จึงเป็นการแสดงว่าผู้พูดไม่พอใจ

กล่าวโดยสรุป ความหมายตามปริบทว่าผู้พูดปล่อยไป เนื่องจากไม่สามารถทำอะไรได้ แม้จะไม่พอใจเรื่องนั้น ปรากฏในสถานการณ์ที่ผู้พูดแสดงความคิดเห็นหรือแสดงอารมณ์ความรู้สึกไม่พอใจต่อเหตุการณ์ที่ตนเองได้รับผลกระทบแต่ไม่สามารถทำอะไรได้ ข้อสังเกตโดยภาพรวมคือ การสื่อความหมายตามปริบทที่ 4 โดยส่วนใหญ่จะปรากฏกับถ้อยคำในรูป ช่างแม่ง ช่างแม่งเหอะ ช่างแม่งเออะ ซึ่งลักษณะนี้ช่วยเสริมความหมายตาม

ปริบทดังกล่าว โดยเน้นความรู้สึกว่าไม่สามารถทำอะไรได้แต่ก็ต้องการแสดงความไม่พอใจของผู้พูดให้ชัดเจน

1.1.5 ผู้พูดไม่สนใจสิ่งนั้น

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ความหมายตามปริบท ผู้พูดไม่สนใจสิ่งนั้น พบในสถานการณ์การแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น การเรียน การทำงาน ความรัก การถูกกล่าวหาในเชิงลบ และการช่วยเหลือผู้อื่น ความหมายตามปริบทว่าผู้พูดไม่สนใจสิ่งนั้น หมายถึง เหตุการณ์ที่ผู้พูดประสบเป็นสิ่งที่ผู้พูดไม่สนใจ เนื่องจากเป็นเรื่องที่จบไปแล้ว หรือไม่สามารถบังคับควบคุมได้ ผู้พูดจึงต้องการแสดงความไม่สนใจให้ผู้ฟังรับรู้ นอกจากนี้ ยังพบการใช้ในปริบทที่ผู้พูดบอกผู้ฟังว่าไม่ต้องสนใจสิ่งนั้น เนื่องจากผู้ฟังเป็นเจ้าของเรื่องราวในบทสนทนาโดยตรง

ทั้งนี้ การจำแนกความแตกต่างระหว่างความหมายตามปริบท 4) และ 5) ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยพิจารณาจากคำตอบในแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผู้ร่วมในการวิจัยเห็นว่าเป็นคนละความหมายกัน กล่าวคือ ความหมายที่ 4 สื่อว่าไม่พอใจ โกรธ โมโห ส่วนความหมายที่ 5 สื่อว่า ไม่สนใจ ไม่ใส่ใจ ไม่อยากยุ่งเกี่ยว รวมทั้งพิจารณาจากข้อความและปริบทแวดล้อมด้วย ผู้วิจัยพบว่าความหมายตามปริบท 4) มักเกี่ยวกับเรื่อง que ผู้พูดไม่สามารถทำอะไรได้ ส่วนความหมายตามปริบท 5) มักเกี่ยวกับการถามถึงหรือบอกเล่าเรื่องเชิงลบ

ตัวอย่าง ช่วงมัน ที่ใช้ในความหมายตามปริบท 5) ผู้พูดไม่สนใจสิ่งนั้น

ตัวอย่าง 7 จากแบบสอบถาม (แบบสอบถาม ช่วงมัน ลำดับที่ 10)

สถานการณ์ ก เล่าให้ ข ฟังว่ามีคนกล่าวหา ข

1 ก: แก คนนั้นมันมาว่าแกว่าไม่ยอมทำงานอะ

2 ข: ช่วงมันเถอะ คนทำไม่พูด คนพูดไม่ทำ

ตัวอย่างนี้เป็นบทสนทนาระหว่างเพื่อนสนิท ในผลัดที่ 1 ก บอกว่ามีบุคคลหนึ่งกล่าวคำหยาบว่า ข ว่าไม่จัดการงานที่ได้รับมอบหมายให้เรียบร้อย ในผลัดที่ 2 ข กล่าวหา “ช่างมันเถอะ” กับ ก โดยหมายความว่าผู้พูดไม่สนใจสิ่งนั้น เนื่องจาก ข พิจารณาแล้วว่าสิ่งที่บุคคลนั้นกล่าวหาไม่เป็นความจริง ข จึงไม่ต้องการใส่ใจและไม่ต้องการยุ่งเกี่ยวกับบุคคลนั้น ดังข้อความแวดล้อม “คนทำไม่พูด คนพูดไม่ทำ” และเหตุผลที่ผู้พูด (ข) ตอบในแบบสอบถาม “ปล่อยผ่านไป เพราะไม่ชอบ ไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับคนที่ว่าเรา” ถ้อยคำ *ช่างมัน* ในตัวอย่างนี้จึงเป็นการบอก ก ให้รับรู้ ข ไม่สนใจเรื่องที่มีคนกล่าวหาความหมายตามปริบทว่าผู้พูดไม่สนใจสิ่งนั้นของ *ช่างมัน* ในตัวอย่างนี้จึงเป็นการแสดงว่าผู้พูดไม่สนใจ นอกจากนี้ ถ้อยคำ *ช่างมัน* ในความหมายว่าผู้พูดไม่สนใจยังใช้เพื่อช่วยหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าและหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง รวมทั้งยังมีลักษณะปลอบใจตนเองให้ปล่อยวางความกังวลจากการรับรู้ที่ถูกกล่าวถึงในด้านลบ

กล่าวโดยสรุป ความหมายตามปริบทว่าผู้พูดไม่สนใจสิ่งนั้นปรากฏในสถานการณ์ที่ผู้พูดแสดงว่าไม่สนใจต่อเหตุการณ์ที่ตนได้รับผลกระทบ เช่น ถูกนิทา ถูกกล่าวหาในเรื่องที่ไม่เป็นความจริง ข้อสังเกตคือ ในบางปริบท ถ้อยคำ *ช่างมัน* ใช้หมายความว่าผู้พูดบอกให้ผู้ฟังไม่ต้องสนใจสิ่งนั้น เช่น ผู้พูดบอกให้ผู้ฟังไม่สนใจเรื่องคนรักเก่าของผู้ฟัง ส่วนความหมายตามปริบทว่าผู้พูดไม่สนใจสิ่งนั้น ผู้พูดจะเป็นผู้แสดงความไม่สนใจ เช่น ผู้พูดพูดกับตัวเองว่าไม่ให้สนใจเรื่องคนรักเก่า และผู้พูดบอกผู้ฟังว่าไม่สนใจเรื่องคนรักเก่าของผู้พูด

1.1.6 ผู้พูดยังไม่อยากคิดหรือทำเรื่องที่เอ่ยถึงในขณะนั้น

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ความหมายตามปริบท ผู้พูดยังไม่อยากคิดหรือทำเรื่องที่เอ่ยถึงในขณะนั้น พบในการสนทนาเรื่องการเรียน การสอบ การทำงาน หรือในสถานการณ์ที่หาสิ่งของไม่เจอหรือนึกสิ่งที่ต้องการจะพูดไม่ได้ ความหมายตามปริบทว่าผู้พูดยังไม่อยากคิดหรือทำเรื่องที่เอ่ยถึงในขณะนั้น หมายถึง สิ่งที่กำลังเป็นประเด็นสนทนาเป็นสิ่งที่ผู้พูดยังไม่อยากนึกหรือจัดการให้เสร็จสิ้น เนื่องจากเป็นเรื่องที่ยุ่งยากเกิน

ความสามารถผู้พูด หรือผู้พูดพยายามทำแล้วแต่ยังไม่สำเร็จ ผู้พูดจึงต้องการบอกว่ายังไม่
อยากคิดหรือทำสิ่งนั้นในช่วงขณะนั้นให้ผู้ฟังรับรู้ และเป็นการบอกให้ปล่อยวางความ
กังวลที่เกิดขึ้นไปชั่วคราว อย่างไรก็ตาม ความหมายตามปริบท 1) และ 5) อาจใกล้เคียง
กับความหมายตามปริบท 6) ผู้วิจัยจึงพิจารณาจากคำตอบในแบบสอบถามและการ
สัมภาษณ์เชิงลึก กล่าวคือ ความหมายที่ 6 ผู้ร่วมในการวิจัยต้องตอบเหตุผลในลักษณะ
กลับมาทำสิ่งนั้นต่อ และพิจารณาจากข้อความและปริบทแวดล้อม กล่าวคือ ความหมาย
ที่ 6 สิ่งที่เป็นประเด็นสนทนายังไม่ถูกทำให้ลุล่วงหรือเสร็จสิ้นไป

ตัวอย่าง *ช่วงมัน* ที่ใช้ในความหมายตามปริบท 6) ผู้พูดยังไม่อยากคิดหรือทำ
เรื่องที่เอ่ยถึงในขณะนั้น

ตัวอย่าง 8 จากบทสนทนาในชีวิตประจำวัน

สถานการณ์ ขณะอยู่บนรถประจำทาง ก และ ข สนทนากันเรื่องรายงานปลาย
ภาควิชาหนึ่ง

- 1 ก: ฉันยังไม่รู้ว่าจะวิเคราะห์ข้อมูลยังไงให้งานออกมาดีเลย
- 2 ข: ของฉันก็เหมือนกัน ยากมาก
- 3 ก: เหนื่อยเนอะ ช่วงมันแะ อย่าเพิ่งคิดเลย เดียวก็หาทางทำได้เองแหละ

ตัวอย่างนี้เป็นบทสนทนาที่เกิดขึ้นจริงระหว่าง ก และเพื่อนสนิท ข ขณะอยู่บน
รถประจำทาง ในผลัดที่ 1 ก แสดงความกังวลว่าตนยังไม่รู้แน่ชัดว่าจะวิเคราะห์และ
นำเสนอข้อมูลอย่างไรเพื่อให้รายงานออกมามีคุณภาพ ในผลัดที่ 2 ข เห็นด้วยกับถ้อยคำ
ของ ก ในผลัดที่ 3 ก แสดงความรู้สึก “เหนื่อยเนอะ” ตามด้วย “ช่วงมันแะ อย่าเพิ่งคิด
เลย เดียวก็หาทางทำได้เองแหละ” ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ในบริบทนี้มีความหมายว่าผู้พูดยังไม่
อยากคิดหรือทำเรื่องที่เอ่ยถึงในขณะนั้น เนื่องจาก ก พิจารณาแล้วว่า การวิเคราะห์ข้อมูล
ในรายงาน เป็นเรื่องที่คิดหาข้อสรุปหรือทางออกที่ชัดเจนได้ยาก เพราะต้องใช้เวลาและ
ความคิดไตร่ตรอง จึงไม่สามารถทำได้ในขณะนี้กำลังสนทนาอยู่บนรถประจำทาง

ด้วยเหตุนี้ การคำนึงว่าประเด็นที่กำลังสนทนายังไม่อาจหาทางออกได้ในขณะนั้น จึงเป็นเหตุให้ ก ต้องการเลื่อนหรือหยุดการคิดถึงเรื่องนั้นไปก่อน ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ในตัวอย่างนี้จึงเป็นการบอก ข ว่า ก ยังไม่อยากคิดหรือทำเรื่องที่เอ่ยถึงในช่วงนั้น รวมทั้งข้อความแวดล้อมในผลัดที่ 3 “อย่าเพิ่งคิดเลย” และ “เดี๋ยวก็หาทางทำได้เองแหละ” ยังเป็นการให้กำลังใจกันระหว่างคู่สนทนาด้วย อย่างไรก็ตาม ก ไม่ได้ล้มเลิกการทำรายงานไปจริง ๆ ความกังวลเรื่องการวิเคราะห์ข้อมูลอาจเกิดขึ้นและเลื่อนไปก่อนได้ แต่ความตระหนักถึงหน้าที่หรือความสำคัญของสิ่งที่เลื่อนหรือหยุดไปนั้นจะทำให้ผู้พูดกลับมาจัดการภารกิจต่อให้ลุ่ล่ง ความหมายตามปริบทว่าผู้พูดยังไม่อยากคิดหรือทำเรื่องที่เอ่ยถึงในขณะนั้นของ *ช่วงมัน* ในตัวอย่างนี้จึงเป็นการแสดงว่าผู้พูดต้องการเลื่อนหรือหยุดเรื่องนั้นไปก่อน นอกจากนี้ *ช่วงมัน* ในตัวอย่างนี้ยังเป็นการปล่อยวางความเครียดและความกังวลไปในขณะที่การสนทนาเกิดขึ้นด้วย

กล่าวโดยสรุป ความหมายตามปริบทว่าผู้พูดยังไม่อยากคิดหรือทำเรื่องที่เอ่ยถึงในขณะนั้นปรากฏในสถานการณ์ที่ผู้พูดพิจารณาว่าตนน่าจะยังไม่สามารถจัดการเรื่องนั้นให้สำเร็จได้ในขณะกำลังสนทนา เช่น ทำงานส่งอาจารย์ อ่านหนังสือสอบ ข้อสังเกตโดยภาพรวมคือ ความหมายนี้มักใช้ร่วมกับข้อความแวดล้อม เช่น “ละ (แล้ว)” ซึ่งแสดงการจบหรือเสร็จสิ้นไป “พอ” “เลิก ๆ” ซึ่งแสดงการหยุดการกระทำ หรือ “ไว้ค่อยทำ” “เดี๋ยวก็หาทางได้” “เดี๋ยวค่อยดู” “เดี๋ยวบอก” ซึ่งแสดงว่าจะกระทำในอนาคต ถ้อยคำเหล่านี้ช่วยเน้นความหมายตามปริบทว่าผู้พูดยังไม่อยากคิดหรือทำเรื่องที่เอ่ยถึงในขณะนั้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2 หน้าที่ทางวินปฏิบัติศาสตร์⁶ของ ช่างมัน

ผลวิเคราะห์หน้าที่ทางวินปฏิบัติศาสตร์ของ ช่างมัน พบว่ามี 6 หน้าที่ ได้แก่ 1) เพื่อปอบให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองคลายกังวล 2) เพื่อตอบรับคำขอโทษ 3) เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง หรือทำหน้าที่เปลี่ยนประเด็นการสนทนา 4) เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่พอใจ 5) เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่สนใจ และ 6) เพื่อแสดงว่าผู้พูดต้องการเลื่อนหรือหยุดเรื่องนั้นไปก่อน ผู้วิจัยจะกล่าวถึงหน้าที่ทางวินปฏิบัติศาสตร์แต่ละข้อ ดังต่อไปนี้

1.2.1 เพื่อปอบให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองคลายกังวล

จากการวิเคราะห์ข้อมูล หน้าที่ทางวินปฏิบัติศาสตร์ที่ปรากฏมากที่สุดคือ เพื่อปอบให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองคลายกังวล ผู้พูดสื่อความหมายตามปริบทว่า ผู้พูดให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองปล่อยวาง ทั้งนี้ ผู้พูดต้องการลดความกังวลของผู้ฟังและ/หรือตนเองต่อเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ที่ผ่านไปแล้วหรือในสิ่งที่ไม่สามารถทำได้ จึงใช้ ช่างมัน เพื่อปอบผู้ฟังและ/หรือตนเองให้คลายความกังวลนั้นไป ถ้อยคำ ช่างมัน ปอบผู้ฟังและ/หรือตนเองว่าเหตุการณ์เกิดขึ้นและจบลงแล้ว ผ่านไปแล้ว แก้ไขไม่ได้ เราก็ควรคลายความกังวลที่มีต่อเหตุการณ์นั้นไป หรือปอบผู้ฟังและ/หรือตนเองว่าเรื่องนั้นเราไม่สามารถทำได้หรือเปลี่ยนแปลงอะไรได้ เราก็ควรคลายความกังวลที่มีต่อเรื่องนั้นไป เป็นการบอกให้ปล่อยวาง ไม่ยึดถือความกังวลเอาไว้กับตัว และยอมรับสภาพความเป็นจริงดังนี้

1) ถ้อยคำ ช่างมัน ทำหน้าที่ปอบให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองคลายกังวลในเหตุการณ์ที่ผ่านไปแล้ว ย้อนกลับไปแก้ไขไม่ได้ ดังตัวอย่าง

⁶ ในงานวิจัยนี้ หน้าที่ทางวินปฏิบัติศาสตร์ คือ หน้าที่ในการสื่อเจตนา เช่น ปอบใจ แสดงความไม่พอใจ และหน้าที่ในบทสนทนา เช่น การปิดหรือเปลี่ยนประเด็นการสนทนา

ตัวอย่าง 9 จากบทสนทนาในชีวิตประจำวัน

สถานการณ์ ก และ ข สนทนากันเรื่องซื้อสินค้ามาในราคาแพง

- 1 ก: โอ๊ย เสียตายเป็นแก ขึ้นลิ้มไปเลยว่ามันมี RRR อยู่ชั้นบน
- 2 ข: ช่วงมันเออะแก ของที่ซื้อแล้วคือของที่ดีที่สุด
- 3 ก: อ้อ (หัวเราะ)

ตัวอย่างนี้เป็นบทสนทนาที่เกิดขึ้นจริงระหว่างเพื่อนสนิท คือ ก และ ข โดย ก พา ข ไปซื้อสายเชื่อมต่อโทรทัศน์และจอคอมพิวเตอร์ที่ห้าง SSS โซน TTT แม้ราคาที่ขายจะสูงมากเมื่อเทียบกับทางออนไลน์ แต่ ข ก็ตัดสินใจซื้อ เพราะเกรงว่าของที่สั่งทางออนไลน์จะมาส่งช้า ขณะลงบันไดเลื่อน ก เห็นโซน RRR ซึ่งขายสินค้าคล้ายกัน จึงคิดว่าเหตุใดจึงไม่แนะนำให้ ข ขึ้นมาดูโซนนี้ด้วย เพราะอาจขายในราคาที่ถูกลงกว่าหรือมีส่วนลดให้ ในผลัดที่ 1 ก กล่าวถ้อยคำแสดงความเสียใจ ในผลัดที่ 2 ข กล่าวปลอบใจผู้ฟัง “ช่วงมันเออะแก” โดยมีความหมายตามปริบทว่า ผู้พูดให้ผู้ฟังปล่อยวางสิ่งที่กังวลเนื่องจากเหตุการณ์ผ่านพ้นไปแล้ว กล่าวคือ ข บอก ก ให้ปล่อยวางจากความกังวลเรื่องซื้อของมาในราคาแพง เพราะการซื้อของจบลงแล้ว เราไม่สามารถย้อนกลับไปแก้ไขได้ ถ้อยคำ ช่วงมัน ในตัวอย่างนี้จึงทำหน้าที่เพื่อปลอบให้ผู้ฟังคลายกังวล กล่าวคือ ข ปลอบ ก ให้คลายกังวลจากเรื่องซื้อของมาในราคาแพง และข้อความแวดล้อม “ของที่ซื้อแล้วคือของที่ดีที่สุด” ยังช่วยเสริมการปลอบใจให้ยอมรับในการตัดสินใจที่เกิดขึ้นไปแล้วด้วย

หน้าที่เพื่อปลอบให้ผู้ฟังคลายกังวลของ ช่วงมัน จึงใช้เพื่อทำให้ความกังวลของผู้ฟังได้รับการปลอบประโลม ผู้ฟังจึงปล่อยวางและยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น ดังในผลัดสุดท้ายของตัวอย่างนี้ที่ ก หัวเราะออกมาเล็กน้อย

2) ถ้อยคำ ช่วงมัน ทำหน้าที่ปลอบให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองคลายกังวลในเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้น และเป็นเรื่องที่เราไม่มีความสามารถเปลี่ยนแปลงหรือทำให้เกิดขึ้นได้ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 10 จากแบบสอบถาม (แบบสอบถาม ช่วงมัน ลำดับที่ 21)

สถานการณ์ ก ขวน ข กินขนม

- 1 ก: อันนี้อร่อยมาก กินมัย
- 2 ข: กิน ๆ ๆ ๆ ๆ
- 3 ก: อย่าเยอะนะ เดี่ยวอ้วน
- 4 ข: ช่วงเหอะ เดียวก็ตายแล้ว

ตัวอย่างนี้เป็นบทสนทนาระหว่างเพื่อนสนิท ในผลัดที่ 1 ก ขวน ข รับประทานขนม ในผลัดที่ 2 ข ตอบตกลงอย่างกระตือรือร้น แต่ในผลัดที่ 3 ก กล่าวว่า “อย่าเยอะนะ เดี่ยวอ้วน” โดย ก ไม่ต้องการให้ ข รับประทานขนมในปริมาณมาก เนื่องจากเป็นห่วงเรื่องน้ำหนักตัวของ ข ในผลัดสุดท้าย ข บอกปิดความกังวลด้วยความปรารถนาดีของ ก ไปว่า “ช่วงเหอะ” ตามด้วยถ้อยคำสะท้อนสัจธรรมชีวิต “เดียวก็ตายแล้ว” ถ้อยคำ ช่วงมัน จึงมีความหมายตามปริบทว่า ผู้พูดให้ตนเองปล่อยวางสิ่งที่กังวล เนื่องจากเราไม่มีความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งใดได้ กล่าวคือ ข บอกตนเองให้ปล่อยวางจากความกังวล (เรื่องที่ ก บอกว่าถ้ารับประทานขนมเยอะน้ำหนักตัวจะเพิ่มขึ้น) เพราะ ข ตระหนักว่าการรับประทานให้น้อยลงเป็นสิ่งที่ ข ไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ ถ้อยคำ ช่วงมัน ในตัวอย่างนี้จึงทำหน้าที่เพื่อปลอบให้ตนเองคลายกังวล กล่าวคือ ข ปลอบตนเองให้คลายกังวลจากเรื่องน้ำหนักตัวที่ ก เป็นห่วง ดังเหตุผลที่ผู้พูด (ข) ตอบในแบบสอบถาม “พูดเพราะอยากกินต่อ แล้วก็บอกตัวเองว่า กินไปคงไม่เป็นไร อะไรจะเกิดก็เกิด ปลงกับชีวิตอันอนิจจัง”

หน้าที่เพื่อปลอบให้ตนเองคลายกังวลของ ช่วงมัน จึงใช้เพื่อทำให้ความกังวลของผู้พูดลดลงไป นำไปสู่การยอมรับสภาพความเป็นจริง ดังถ้อยคำของผู้พูด (ข) ในท้ายผลัดที่ 4 “เดียวก็ตายแล้ว” รวมทั้ง ช่วงมัน ในผลัดที่ 4 ยังเป็นการหยุดบทสนทนาที่ ก เตือน ข ในผลัดที่ 3 เรื่องการรับประทานขนมด้วย

กล่าวโดยสรุป ผู้พูดใช้ *ช่วงมัน* เพื่อปลอบให้ผู้ฟังและ/หรือตนเอง คลายความกังวลจากเรื่องที่ผ่านมาแล้วและไม่สามารถกลับไปแก้ไขได้ หรือเพื่อปลอบให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองคลายความกังวลจากเรื่องที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือทำให้เกิดขึ้นได้ จึงเป็นการปลอบประโลมจิตใจให้ปล่อยวางและยอมรับความจริง

1.2.2 เพื่อตอบรับคำขอโทษ

จากการวิเคราะห์ข้อมูล หน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ เพื่อตอบรับคำขอโทษ พบกรณีที่ผู้พูดสื่อความหมายตามบริบท ผู้พูดให้อภัยผู้ฟัง กล่าวคือ ผู้พูดอภัยให้กับสิ่งที่ผู้ฟังได้กระทำ และแสดงการสำนึกผิดโดยกล่าวขอโทษผู้พูดแล้ว จึงใช้ *ช่วงมัน* เป็นเครื่องมือเพื่อตอบรับคำขอโทษนั้น ถ้อยคำ *ช่วงมัน* จึงเป็นส่วนที่ 2 ของคู่ถ้อยวัจนกรรมการขอโทษ-การตอบคำขอโทษตามแนวคิดสนทนาวិเคราะห์ เป็นการแสดงการปลอบประโลมผู้ฟังว่าความผิดที่ได้กระทำลงไปนั้นผู้พูดยกโทษให้แล้ว มีตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่าง 11 จากแบบสอบถาม (แบบสอบถาม *ช่วงมัน* ลำดับที่ 33)

สถานการณ์ ก ขอโทษ ข เรื่องที่ตนทำงานผิดพลาด

1 ก: ขอโทษนะที่ทำงานพลาด

2 ข: *ช่วงมันเออะ* เดียวมาช่วยกันแก้ แล้วก็ทำอันอื่นต่อ

ตัวอย่างนี้เป็นบทสนทนาระหว่างเพื่อนร่วมงานในสถานการณ์การขอโทษ ในผลัดที่ 1 ก กล่าวขอโทษ ข ที่ตนทำงานพลาด ในผลัดที่ 2 ข กล่าวว่า “*ช่วงมันเออะ*” ตามด้วย “*เดี๋ยวมาช่วยกันแก้ แล้วก็ทำอันอื่นต่อ*” ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ที่ผู้พูดใช้มีความหมายตามบริบทว่า ผู้พูดให้อภัยผู้ฟัง กล่าวคือ เรื่องที่ ก ทำงานพลาดได้เกิดขึ้นไปแล้ว ย้อนกลับไปแก้ไขไม่ได้ และ ก ได้กล่าวขอโทษ ข แล้ว ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ในตัวอย่างนี้จึงทำหน้าที่เพื่อตอบรับคำขอโทษ กล่าวคือ ข ตอบรับคำขอโทษของ ก สำหรับเรื่องที่ ก

ทำงานพลาด ดังเหตุผลที่ผู้พูด (ข) ตอบในแบบสอบถาม “ต้องการให้อภัย เพื่อให้ผู้ฟังไม่รู้สึกผิดมาก งานที่กำลังทำจะได้ดำเนินต่อไป” และข้อความแวดล้อมในผลัดที่ 2 “เดี๋ยวมาช่วยกันแก้” ซึ่งมีลักษณะเสนอทางแก้ไข และ “แล้วก็ทำอันอื่นต่อ” ซึ่งแสดงการกระทำในอนาคต

หน้าที่เพื่อตอบรับคำขอโทษของ *ช่วงมัน* จึงใช้เพื่อทำให้ความรู้สึกผิดของผู้ฟังลดลง ผู้ฟังจะได้คลายความกังวลและปล่อยวางจากเรื่องความผิดที่ได้กระทำ

ตัวอย่าง 12 จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (ผู้ร่วมในการวิจัยลำดับที่ 7, การสัมภาษณ์เชิงลึก, 4 กันยายน 2566)

สถานการณ์ ก ขอโทษ ข เรื่องที่ตนรีบกลับบ้านก่อน

1 ก: แอ ขอโทษ ฉันไม่น่าทิ้งแกไว้ ไม่น่ากลับก่อนเลยอะ

2 ข: ช่วงมันแก ไม่เป็นไร ผ่านไปละ

ตัวอย่างนี้ผู้ร่วมในการวิจัยยกตัวอย่างบทสนทนาระหว่างเพื่อนสนิทในสถานการณ์การขอโทษ ในผลัดที่ 1 ก กล่าวขอโทษ ข ในเรื่องที่ปล่อยให้ผู้พูดอยู่ที่คณะเพียงลำพัง ในผลัดที่ 2 ข กล่าว “ช่วงมันแก” ตามด้วย “ไม่เป็นไร” และ “ผ่านไปละ” ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ที่ผู้พูดใช้มีความหมายตามปริบทว่า ผู้พูดให้อภัยผู้ฟัง กล่าวคือ เรื่องที่ ก รีบกลับบ้านและทิ้ง ข ไว้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นไปแล้ว ย้อนกลับไปแก้ไขไม่ได้ และ ก ได้กล่าวขอโทษ ข แล้ว ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ในตัวอย่างนี้จึงทำหน้าที่เพื่อตอบรับคำขอโทษ กล่าวคือ ข ตอบรับคำขอโทษของ ก สำหรับเรื่องที่ทิ้ง ข ไว้ ดังคำตอบเพิ่มเติมของผู้ร่วมในการวิจัย (ข) “เพราะเป็นเรื่องเล็กน้อย ปล่อยมันไป”

หน้าที่เพื่อตอบรับคำขอโทษของ *ช่วงมัน* จึงใช้เพื่อทำให้ความรู้สึกผิดของผู้ฟังลดลง ผู้ฟังจะได้คลายความกังวลและปล่อยวางจากเรื่องความผิดที่ได้กระทำ

กล่าวโดยสรุป ผู้พูดใช้ *ช่วงมัน* ตอบรับคำขอโทษของผู้ฟัง เนื่องจากผู้พูดมองว่าเหตุการณ์ผ่านไปแล้ว เป็นเรื่องเล็ก หรือเกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจไม่ได้คาดคิด และผู้ฟังกล่าว

ขอโทษผู้พูดแล้ว ผู้พูดก็ยกโทษให้ ไม่ติดใจเอาความ ทั้งยังช่วยปลอบผู้ฟังให้คลายกังวล จากความรู้สึกผิด ข้อสังเกตโดยภาพรวมคือ ผู้พูดมักจะใช้ *ช่วงมัน* ร่วมกับ *ไม่เป็นไร* (ดังเช่นในตัวอย่างที่ 12) ทั้งนี้ ในงานวิจัยที่ศึกษาถ้อยคำ *ไม่เป็นไร* ในการปฏิสัมพันธ์ ภาษาไทย พบว่าเมื่อต้องการลดความกังวลของผู้ฟังต่อผู้พูด ผู้พูดจะใช้ *ไม่เป็นไร* ตอบ การขอโทษและการขอบคุณ โดยชี้ให้เห็นว่าความผิดหรือสิ่งไม่ดีที่ผู้ฟังทำต่อผู้พูดนั้นไม่ใช่ เรื่องสำคัญ ถ้อยคำ *ไม่เป็นไร* จึงใช้เพื่อตอบการขอโทษและการขอบคุณ โดยมีเจตนาจะ บรรเทาความกังวลของผู้ฟังที่มีต่อผู้พูด (Panpothong & Phakdeephassook, 2014, p. 104) ดังนั้น การใช้ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ร่วมกับ *ไม่เป็นไร* จึงช่วยขับเน้นหน้าที่เพื่อตอบ รับคำขอโทษของผู้ฟัง แสดงว่าผู้พูดให้อภัยผู้ฟัง ทั้งยังปลอบประโลมให้ผู้ฟังคลายกังวล จากความรู้สึกผิด

1.2.3 เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ที่ทำหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง จะสื่อความหมายตามปริบท ผู้พูดต้องการปล่อยเรื่องนั้นไป มักพบในสถานการณ์ที่ผู้พูดพบว่าผู้ฟังไม่ได้มีความเห็นต่อประเด็นสนทนาไปในทิศทางเดียวกัน หรือคิดเห็นขัดแย้งกันอย่างชัดเจน หรือไม่ตอบสนองต่อประเด็นที่ผู้พูด กำลังกล่าวถึง ผู้พูดจึงต้องการหยุดการสนทนาที่มีความขัดแย้งหรือมีแนวโน้มว่าจะขัดแย้งด้วยถ้อยคำ *ช่วงมัน* ซึ่งผู้วิจัยแบ่งหน้าที่ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งเป็น 2 ลักษณะ คือ ตัดจบการสนทนา และเปลี่ยนประเด็นการสนทนา ดังนี้

1) ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ทำหน้าที่ เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง ทำหน้าที่ตัดจบการสนทนา *ช่วงมัน* เป็นถ้อยคำหนึ่งที่ผู้พูดภาษาไทยมักจะนำมาใช้กล่าวตัดบท คือ กล่าวจบประเด็นที่ขัดแย้งกันอยู่เพื่อให้คู่สนทนายุติการพูดโต้แย้ง (พรรณธร ครุฑเนตร, 2557, น. 65) ถ้อยคำ *ช่วงมัน* เพื่อทำหน้าที่ตัดจบการสนทนา จะปรากฏในผลัดสุดท้าย และทำให้การสนทนานั้นจบลงทันทีโดยไม่เปลี่ยนไปสนทนาเรื่องอื่น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 13 จากแบบสอบถาม (แบบสอบถาม ช่วงมัน ลำดับที่ 30)

สถานการณ์ ก พุดเรื่องเดิมซ้ำหลายครั้ง แต่ ข ไม่ได้ยิน

1 ก: รู้ไหมนี่ไปญี่ปุ่นมา

2 ข: ไปไหนนะ

3 ก: ไปญี่ปุ่น

4 ข: หืม อะไรนะ

5 ก: บอกว่าญี่ปุ่น

6 ข: หะ ?

7 ก: ช่วงมันเถอะ

ตัวอย่างนี้เป็นบทสนทนาระหว่างเพื่อนสนิท บทสนทนามีความขัดแย้งเนื่องจากความไม่ราบรื่นในการสนทนา เพราะ ก ตั้งใจพูดเรื่องที่ตนไปเที่ยวต่างประเทศให้ ข ฟัง และได้พูดซ้ำไปหลายครั้ง แต่ ข กลับแสดงว่าตนไม่ได้ยินเรื่องนี้ โดยในผลัดที่ 1 ก บอกว่าตนได้ไปเที่ยวประเทศญี่ปุ่นมา ในผลัดที่ 2 ข ถามกลับมาว่าไปเที่ยวที่ไหน ซึ่ง ก ตอบกลับไป ในผลัดที่ 3 แต่ว่า ข ยังถามซ้ำในผลัดที่ 4 ซึ่งความขัดแย้งเริ่มชัดเจนขึ้นในผลัดนี้ ต่อมาในผลัดที่ 5 ก ตอบกลับชัดเจน “บอกว่าคุณญี่ปุ่น” แต่ในผลัดที่ 6 ข ยังคงแสดงว่าตนไม่ได้ยิน ทำให้ในผลัดสุดท้าย ก กล่าวว่า “ช่วงมันเถอะ” ถ้อยคำ ช่วงมัน ที่ใช้มีความหมายตามปริบทว่า ผู้พูดต้องการปล่อยเรื่องนั้นไป กล่าวคือ ก ตอบไปหลายครั้งแต่ ข ไม่ได้ยิน ซึ่งอาจเป็นเพราะไม่ให้ความสนใจหรือไม่ตั้งใจฟัง ก มองว่าตนได้พูดเรื่องนี้หลายครั้งแล้วแต่ไม่สำเร็จ จึงไม่ต้องการกล่าวถึงประเด็นนี้อีก ถ้อยคำ ช่วงมัน ในตัวอย่างนี้จึงทำหน้าที่เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง โดยตัดจบการสนทนา กล่าวคือ ก หยุดการสนทนากับ ข เนื่องจากความขัดแย้งเรื่องที่ไม่ได้ยิน ดังเหตุผลที่ผู้พูด (ก) ตอบในแบบสอบถาม “เพราะไม่อยากพูดซ้ำหลายครั้งกับผู้ฟังที่ไม่ได้ยินเรื่องที่เล่าสักที เลยพูดไปเพื่อตัดรำคาญ จะได้จบบทสนทนาไป”

หน้าที่เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง โดยตัดจบการสนทนาของ ช่างมัน ช่วยให้อาการสนทนาที่มีความขัดแย้งระหว่างผู้พูดและผู้ฟังจบลง ผู้พูดจึงสามารถแยกตัวออกมาจากเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ ทั้งยังรักษาบรรยากาศการสนทนาและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง

2) ถ้อยคำ ช่างมัน ทำหน้าที่ เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง ทำหน้าที่เปลี่ยนประเด็นการสนทนา ถ้อยคำ ช่างมัน ยังใช้เมื่อผู้ร่วมสนทนาที่เป็นผู้พูดต้องการจะเปลี่ยนประเด็นเป็นเรื่องอื่น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 14 จากคลิปวิดีโอบนยูทูบ

สถานการณ์ ก และ ข เล่นกันเรื่องพื้นที่เล่นเกม

- 1 ก: เฮ้ย เผื่อจะอยากคาร์ดิ้ง คาร์ดิโอที่บ้าน เล่นเกม (หัวเราะ)
- 2 ข: ยืนตรงไหน
- 3 ก: ยืนตรงนี้ไง เพราะทีวีผมหมุนออกมาได้ ช่าง ๆ
- 4 ข: ยืนตรงไหน คือนั่นไม่ได้ออก (ลากเสียงยาว) มาถึงตรงนี้ค่ะ
- 5 ก: ก็มันออกมาตรงนี้ได้เธอ
- 6 ข: ไม่ถึง
- 7 ก: ถึง มันยืดอกออกมาได้
- 8 ข: เออ ช่างมันเถอะ มึงจะมาเถียงอะไรกับกูตรงนี้ อ๊ะ มันคือเกมอียะ
- 9 ก: (หัวเราะ) ก็คือ ตัวเกมอียะ ตีเทนนิส ตีเบด เตะบอล ใช้อะไร

ตัวอย่างนี้เป็นบทสนทนาจากคลิปวิดีโอบนยูทูบ ข้อความในผลัดที่ 1-7 แสดงความขัดแย้งในการสนทนายระหว่าง ข และ ก เรื่องพื้นที่เล่นเกมและโทรทัศน์ ทำให้ในผลัดที่ 8 ข กล่าวว่า “ช่างมันเถอะ มึงจะมาเถียงอะไรกับกูตรงนี้” แล้วถามว่าเกมนี้มีรายละเอียดอย่างไร ในผลัดสุดท้าย ก หัวเราะเล็กน้อย แล้วกล่าวแนะนำเกมต่อไป

ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ที่ผู้พูดใช้มีความหมายตามปริบทว่า ผู้พูดต้องการปล่อยเรื่องนั้นไป กล่าวคือ ข และ ก เห็นแย้งกันเรื่องพื้นที่เล่นเกมและโทรทัศน์ ตามถ้อยคำในผลัดที่ 2-7 ข จึงต้องการเปลี่ยนไปสนทนาประเด็นอื่น ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ในตัวอย่างนี้จึงทำหน้าที่เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง โดยเปลี่ยนประเด็นการสนทนา กล่าวคือ ในผลัดการสนทนาเดียวกัน (ผลัดที่ 8) ข กล่าว *ช่วงมัน* เพื่อหยุดบทสนทนาเรื่องพื้นที่เล่นเกม แล้วนำไปสู่การบอกว่าการสนทนานี้กำลังจะกล่าวถึงประเด็นใหม่ ดังถ้อยคำที่ปรากฏในตอนท้ายของผลัดที่ 8 “อะ มันคือเกมอิชัย” และตามด้วยการแนะนำเกมในผลัดที่ 9

หน้าที่เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง โดยเปลี่ยนประเด็นการสนทนาของ *ช่วงมัน* ทำให้ความขัดแย้งระหว่างผู้พูดและผู้ฟังจบลง ผู้พูดและผู้ฟังจึงสามารถออกมาจากสถานการณ์ไม่พึงประสงค์โดยเปลี่ยนไปพูดเรื่องอื่น ทั้งยังรักษาบรรยากาศการสนทนาและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง

กล่าวโดยสรุป ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ที่ทำหน้าที่เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งสื่อความหมายตามปริบทว่าผู้พูดต้องการปล่อยเรื่องนั้นไป ปรากฏในการสนทนาที่มีความขัดแย้งหรือมีแนวโน้มว่าจะขัดแย้ง ผู้พูดใช้ *ช่วงมัน* ตัดจบหรือเปลี่ยนประเด็นในการสนทนา เนื่องจากผู้พูดมองว่าประเด็นที่ทำให้เกิดความขัดแย้งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นและผ่านไปแล้ว หรือไม่สามารถเปลี่ยนแปลง หรือมองว่าเป็นเรื่องเล็ก ถ้อยคำ *ช่วงมัน* จึงเป็นเครื่องมือยุติบทสนทนาที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง และช่วยให้ผู้พูดปล่อยวางหรือ “ไม่ถือสา” กับประเด็นนั้น ซึ่งช่วยรักษาบรรยากาศการสนทนาและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง

นอกจากนี้ ผู้พูดภาษาไทยยังใช้ถ้อยคำ *ไม่เป็นไร* เป็นวิธียุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งอย่างนุ่มนวลด้วย เมื่อวิธีการแก้ปัญหา (เช่น การอธิบายจนเข้าใจ) ดูไม่น่าจะประสบผลสำเร็จ (Panpothong & Phakdeephasook, 2014, p. 103) จึงพิจารณาได้ว่า เมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่มีแนวโน้มจะเกิดความขัดแย้ง คนไทยจะนิยมหาทางออกที่ค่อนข้างนุ่มนวล โดยไม่ให้เกิดกระทบกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อรักษาความสัมพันธ์รักษา “น้ำใจ” กัน ซึ่งถ้อยคำ *ช่วงมัน* เป็นถ้อยคำหนึ่งที่มีักใช้ทำหน้าที่นี้

1.2.4 เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่พอใจ

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ที่ทำหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่พอใจ ใช้สื่อความหมายตามปริบท ผู้พูดปล่อยไป เนื่องจากไม่สามารถทำอะไรได้ แม้จะไม่พอใจเรื่องนั้น พบในสถานการณ์ที่ผู้พูดไม่พอใจบุคคลที่ 3 หรือเหตุการณ์ หรือไม่พอใจผู้ฟังที่เป็นคู่กรณี ผู้พูดจึงต้องการแสดงความไม่พอใจด้วยถ้อยคำ *ช่วงมัน* เพื่อให้ผู้ฟังรับรู้

ตัวอย่าง *ช่วงมัน* ที่ทำหน้าที่ 4) เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่พอใจ

ตัวอย่าง 15 จากคลิปวิดีโอบนยูทูบ

สถานการณ์ ก พบคนแสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสมในโรงภาพยนตร์

1 ก: พอเปิดไฟปั๊บเค้าด่าเลยอะ คือพอโรงเจียบปั๊บเอาเลยอะ เป็นชั้นไป คือขนาดกูเป็นคนธรรมดา กูยังรู้สึกว่ เออ หนึ่งจบแล้วช่วงแม่ง ปล่อยแยกย้าย อีสต์ กะอีแค่คนคนหนึ่งที่แม่งไม่มีมารยาท อีเวอร์ เติ้มที่เราก็ด่าเค้าในใจเนาะ

ตัวอย่างนี้มาจากคลิปวิดีโอบนยูทูบ ก เล่าเหตุการณ์ว่าตนไปชมภาพยนตร์ แต่กลับถูกรบกวนจากพฤติกรรมใช้โทรศัพท์และใช้เสียงดังของบุคคลหนึ่ง หลังภาพยนตร์จบ ได้มีผู้ชมคนหนึ่งลุกขึ้นตำหนิบุคคลที่แสดงพฤติกรรมรบกวน ทว่า ก ไม่ได้ทำเช่นนั้น แต่เลือกที่จะกล่าวระบายความไม่พอใจกับตนเอง ดังถ้อยคำตอนหนึ่งในตัวอย่าง “กูยังรู้สึกว่ เออ หนึ่งจบแล้วช่วงแม่ง ปล่อยแยกย้าย อีสต์ กะอีแค่คนคนหนึ่งที่แม่งไม่มีมารยาท อีเวอร์” จะเห็นว่าผู้พูดใช้ถ้อยคำ “ช่วงแม่ง” ในความหมายตามปริบทว่า ผู้พูดปล่อยไป เนื่องจากไม่สามารถทำอะไรได้ แม้จะไม่พอใจเรื่องนั้น กล่าวคือ ก มองว่าตนไม่สามารถตำหนิบุคคลนั้นได้ อาจด้วยคำนึงถึงการหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า และคำนึงว่าภาพยนตร์จบแล้วทำให้ไม่ต้องทนกับพฤติกรรมนั้นอีก จึงปล่อยวางเรื่องนี้ไป แต่ ก ก็ยังคงมี

ความคับข้องใจอยู่ ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ในตัวอย่างนี้จึงทำหน้าที่เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่พอใจ กล่าวคือ ก แสดงความไม่พอใจพฤติกรรมของบุคคลนั้นให้ตนเองรับรู้ (ในตอนที่เกิดเหตุการณืเกิดขึ้น) และให้ผู้ชมคลิบัติโอ้รับรู้ (ในตอนทีเล้าเหตุการณืนี้) ทั้งยังบพบข้อความแวดล้อมแสดงการบริภาษ “อัสด” “อืเวร” และตำหนิการกระทำของบุคคลนั้น “แม่งไม่มีมารยาท” ด้วยน้ำเสียงระบายความไม่พอใจ ซึ่งช่วยเสริมการสื่อเจตนาไม่พอใจของผู้พูด

หน้าที่เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่พอใจของ *ช่วงมัน* จึงใช้เพื่อแสดงความไม่พอใจของผู้พูด เพื่อพยายามทำให้ความคับข้องใจในเรื่องที่ไม่สามารถทำอะไรได้นั้นเบาลง ผู้พูดจึงค่อยคลายความไม่พอใจ ปล่อยวาง และยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น

กล่าวโดยสรุป หน้าที่เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่พอใจปรากฏในสถานการณ์การแสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึกต่อบุคคลหรือเหตุการณ์หนึ่ง ๆ ผู้พูดใช้ *ช่วงมัน* เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่พอใจบุคคลที่ 3 หรือเหตุการณ์ หรือไม่พอใจคู่กรณีที่เป็นผู้ฟัง ถ้อยคำ *ช่วงมัน* จึงเป็นเครื่องมือระบายความรู้สึกไม่พอใจของผู้พูด ทั้งยังช่วยยุติการสนทนาที่ทำให้ผู้พูดไม่พอใจ จึงช่วยให้ผู้พูดคลายความไม่พอใจแล้วปล่อยวางเรื่องนั้นได้ ทั้งนี้ ข้อสังเกตโดยภาพรวมคือ ผู้พูดจะเลือกใช้ถ้อยคำในรูป *ช่วงแม่ง ช่วงแม่งมันเถอะ* ในหน้าที่เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่พอใจ จึงกล่าวได้ว่า ฐปภาษาในลักษณะนี้ช่วยขับเคลื่อนการสื่อเจตนาของผู้พูดว่าไม่พอใจหรือคับข้องใจให้เด่นชัดยิ่งขึ้น อีกทั้ง น้ำเสียง ของผู้พูดยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยแสดงเจตนาว่าผู้พูดไม่พอใจ

1.2.5 เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่สนใจ

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ที่ทำหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่สนใจ สื่อความหมายตามปริบทว่า ผู้พูดไม่สนใจสิ่งนั้น ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้พูดไม่สนใจเหตุการณ์ที่ตนประสบ เนื่องจากสิ่งนั้นจบไปแล้ว หรือเป็นสิ่งที่ไม่สามารถบังคับควบคุมได้ ผู้พูดจึงต้องการแสดงความไม่สนใจด้วยถ้อยคำ *ช่วงมัน* ซึ่งอาจมีผู้ฟังรับรู้

นอกจากนี้ ยังพบในบริบทที่ผู้พูดใช้ *ช่วงมัน* เพื่อให้ผู้ฟังแสดงว่าไม่สนใจสิ่งนั้น เนื่องจากผู้ฟังเป็นเจ้าของเรื่องราวในบทสนทนาโดยตรง

ตัวอย่าง *ช่วงมัน* ที่ทำหน้าที่ 5) เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่สนใจ

ตัวอย่าง 16 จากบทสนทนาในชีวิตประจำวันผ่านแอปพลิเคชันไลน์ (LINE)

สถานการณ์ ก นำปัญหาเรื่องคนในที่ทำงานมาระบายให้เพื่อนคนอื่น ๆ ในกลุ่มฟัง

- 1 ก: ส่วนที่คนสุดท้ายฉันแกล้งไม่ได้ยินเลยเวลาที่เขามาพูดนอกเรื่อง
- 2 ข: คุณความมาก คือแบบไม่ไหวอะ
- 3 ก: เออ แต่ก็*ช่วงมัน* ใส่หูฟังแกล้งไม่ได้ยินเลยจ้า

ตัวอย่างนี้เป็นบทสนทนาทางไลน์ มีผู้ร่วมสนทนาคือ ก และ ข ส่วนเพื่อนคนอื่นทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตการณ์การสนทนา บริบทก่อนหน้าคือ มีพนักงานในบริษัทคนหนึ่งซึ่งทำงานมาก่อนและอาวุโสกว่าเข้ามาจีบ ก ในผลัดที่ 1 ก เล่าว่าเมื่อรุ่นพี่คนนั้นชวนคุย ตนก็แกล้งไม่ได้ยินเพื่อไม่ตอบบทสนทนา ในผลัดที่ 2 ข วิเคราะห์การกระทำของรุ่นพี่คนนั้นว่า “คุณความมาก คือแบบไม่ไหวอะ” ในผลัดที่ 3 ก กล่าวถ้อยคำ “เออ” แสดงการยอมรับ จากนั้นกล่าวว่า “แต่ก็*ช่วงมัน*” ตามด้วยการแก้ไขสถานการณ์ “ใส่หูฟังแกล้งไม่ได้ยินเลยจ้า” ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ที่ใช้มีความหมายตามบริบทว่า ผู้พูดไม่สนใจสิ่งนั้น กล่าวคือ ก มองว่าการเข้ามาจีบเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือบังคับได้ เนื่องจากรุ่นพี่คนนั้นทำงานมาก่อนและอาวุโสกว่า หาก ก ไม่ระมัดระวังอาจเกิดผลกระทบต่อการทำงานได้ ก จึงต้องการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและการเผชิญหน้ากันตรง ๆ เพราะเกรงว่าจะเกิดปัญหากระทบความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานในบริษัทเดียวกัน แม้การกระทำเหล่านั้นจะดูเป็นการ “คุณความ” แต่ ก ก็พิจารณาแล้วว่าไม่มีความจำเป็นที่จะย้อนกลับไปให้ความสำคัญอีก ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ในตัวอย่างนี้จึงทำหน้าที่เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่สนใจ

กล่าวคือ ก แสดงความไม่สนใจการกระทำของรุ่นพี่ (บุคคลที่ 3) ให้ ข รวมทั้งเพื่อนคนอื่นในกลุ่มฟัง

หน้าที่เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่สนใจของ ช่วงมัน ใช้เพื่อพยายามไม่ให้ตนย้อนกลับไปคำนึงถึงสิ่งนั้น ข้อสังเกตสำคัญคือ ในตัวอย่างนี้เป็นการใช้ ช่วงมัน เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าและหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง เนื่องจากเหตุการณ์เกิดขึ้นในบริบทการทำงานผู้พูดจึงต้องคำนึงถึงเรื่องการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานไม่ให้เกิดการกระทบกระทั่งหรือผิดใจกันโดยตรง

กล่าวโดยสรุป หน้าที่เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่สนใจปรากฏในสถานการณ์ที่ผู้พูดประสบเหตุการณ์ด้านลบ ผู้พูดใช้ ช่วงมัน เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่สนใจสิ่งที่ตนเองประสบเนื่องจากสิ่งนั้นจบไปแล้ว หรือเป็นสิ่งที่ไม่สามารถบังคับควบคุมได้ ถ้อยคำ ช่วงมัน จึงเป็นเครื่องมือแสดงความไม่สนใจของผู้พูด ทั้งยังช่วยยุติการสนทนาโดยตัดจบสิ่งที่ผู้พูดไม่สนใจ แล้วช่วยให้คลายความกังวลจากสิ่งนั้นได้ ข้อสังเกตคือ ในบางบริบท ถ้อยคำ ช่วงมัน ทำหน้าที่เพื่อให้ผู้ฟังแสดงว่าไม่สนใจ เช่น เมื่อสนทนากันเรื่องคนรักเก่า ผู้พูดกล่าว ช่วงมัน เพื่อให้ผู้ฟังแสดงว่าไม่สนใจคนรักเก่า

1.2.6 เพื่อแสดงว่าผู้พูดต้องการเลื่อนหรือหยุดเรื่องนั้นไปก่อน

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ถ้อยคำ ช่วงมัน ทำหน้าที่ทางวินบัญญัติศาสตร์ เพื่อแสดงว่าผู้พูดต้องการเลื่อนหรือหยุดเรื่องนั้นไปก่อน สื่อความหมายตามบริบทว่า ผู้พูดยังไม่อยากคิดหรือทำในช่วงขณะนั้น พบในสถานการณ์ที่ผู้พูดไม่ต้องการคิดหรือดำเนินการให้เสร็จสิ้นในตอนที่กำลังสนทนา ด้วยเพราะเรื่องนั้นยากเกินกำลังหรือพยายามแล้วแต่ยังไม่สำเร็จ ผู้พูดจึงต้องการเลื่อนหรือหยุดเรื่องนั้นไปก่อนด้วยถ้อยคำ ช่วงมัน ซึ่งอาจมีผู้ฟังรับรู้ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 17 จากแบบสอบถาม (แบบสอบถาม ช่วงมัน ลำดับที่ 12)

สถานการณ์ ก และ ข คุยกันเรื่องงานที่ทำยากจนดูจะทำไมไหวแล้ว

1 ก: จะทันมั๊ยเนี่ย เดี๋ยวต้องพรินต์ออกมา แล้วก็ตกแต่งอีก

2 ข: ไข่มะ โอ๊ย ช่วงแม่งละ เดี่ยวค่อยทำ

ตัวอย่างนี้เป็นบทสนทนาระหว่างเพื่อนสนิทเกี่ยวกับการบ้านที่ต้องทำส่งอาจารย์ ในผลัดที่ 1 ก แสดงความกังวลว่าจะทำงานนี้ทันหรือไม่ เพราะยังเหลืออีกหลายขั้นตอนกว่าจะทำเสร็จ ในผลัดที่ 2 ข แสดงการเห็นด้วย และกล่าวว่า “ช่วงแม่งละ เดี่ยวค่อยทำ” ถ้อยคำ ช่วงมัน ที่ผู้พูดใช้มีความหมายตามบริบทว่า ผู้พูดยังไม่อยากจะคิดหรือทำเรื่องที่เอ่ยถึงในขณะนั้น กล่าวคือ ข มองว่างานที่อาจารย์สั่งยากและซับซ้อนมาก ทุกขั้นตอนล้วนต้องใช้เวลาและความคิด ความรู้สึกว่าตนยังไม่สามารถจัดการหรือประสานภาระงานนี้ให้เสร็จสิ้นจึงเกิดกับ ข ในขณะสนทนากับ ก ถ้อยคำ ช่วงมัน ในตัวอย่างนี้จึงทำหน้าที่เพื่อแสดงว่าผู้พูดต้องการเลื่อนหรือหยุดเรื่องนั้นไปก่อน กล่าวคือ ข ต้องการเลื่อนหรือหยุดการทำงานชิ้นนั้นออกไปก่อนในตอนที่กำลังสนทนา ดังปรากฏถ้อยคำ “ละ (แล้ว)” แสดงการจบหรือเสร็จสิ้นไป และ “เดี๋ยวค่อยทำ” แสดงการจะกระทำในอนาคต ซึ่งสุดท้าย ข ก็กลับมาจัดการงานนั้นให้ลุล่วง ดังที่ผู้พูด (ข) ตอบในแบบสอบถาม “อยากบอกว่าเหนื่อยกับงานนี้มาก จนไม่อยากทำแล้ว แต่ว่าพูด “ช่วงแม่ง” ไปแล้ว เราก็ไม่ได้หยุดทำงานนั้นจริง ๆ” นอกจากนี้ ถ้อยคำ ช่วงมัน ในตัวอย่างนี้ยังช่วยให้ปล่อยวางความเครียดและความกังวลที่มีต่องานนั้นด้วย ดังที่ผู้พูด (ข) ตอบในแบบสอบถาม “แค่พอพูดแล้วรู้สึกได้ระบาย ได้คลายเครียดเล็กน้อย”

หน้าที่เพื่อแสดงว่าผู้พูดต้องการเลื่อนหรือหยุดเรื่องนั้นไปก่อนของ ช่วงมัน จึงใช้เพื่อแสดงว่าผู้พูดต้องการเลื่อนเรื่องที่ยากเกินความสามารถตนออกไปในขณะกำลังสนทนา เพื่อพยายามลดความเครียดจากเรื่องนั้น ให้ผู้พูดคลายกังวลและปล่อยวาง

กล่าวโดยสรุป หน้าที่เพื่อแสดงว่าผู้พูดต้องการเลื่อนหรือหยุดเรื่องนั้นไปก่อน ปรากฏในสถานการณ์ เช่น อ่านหนังสือสอบ ทำงานส่งอาจารย์ และค้นหาของ ผู้พูดใช้ *ช่วงมัน* เพื่อแสดงว่าผู้พูดต้องการเลื่อนหรือหยุดเรื่องนั้นไปก่อน เนื่องจากมองว่าตนยังไม่สามารถจัดการให้สำเร็จได้ในตอนกำลังสนทนา ถ้อยคำ *ช่วงมัน* จึงแสดงการเลื่อนหรือหยุดสิ่งที่ผู้พูดยังไม่สามารถทำให้เสร็จสิ้นได้ ทั้งยังช่วยบดบังให้ผู้พูดคลายกังวลโดยปล่อยวางจากสิ่งนั้นชั่วคราว ข้อสังเกตโดยภาพรวมคือ ในหน้าที่นี้จะพบ *ช่วงมัน* ร่วมกับข้อความแวดล้อม เช่น “ละ (แล้ว)” ซึ่งแสดงการจบหรือเสร็จสิ้นไป หรือ “เดี่ยว...” ซึ่งแสดงว่าจะกระทำในอนาคต ถ้อยคำเหล่านี้ช่วยขับเน้นเจตนาว่าผู้พูดต้องการเลื่อนหรือหยุดเรื่องนั้นไปก่อนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.3 สรุปความหมายตามปริบทและหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ของ *ช่วงมัน*

จากการวิเคราะห์ความหมายตามปริบทและหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ของ *ช่วงมัน* สรุปความหมายตามปริบทและหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปความหมายตามปริบทและหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ของ *ช่วงมัน*

ความหมายตามปริบท		หน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์
1. ผู้พูดให้ ผู้ฟังและ/ หรือ ตนเอง ปล่อยวาง	1.1 ผู้พูดให้ผู้ฟังและ/หรือตนเอง ปล่อยวางสิ่งที่กังวล เนื่องจาก เหตุการณ์ผ่านพ้นไปแล้ว	เพื่อบดบังให้ผู้ฟังและ/หรือตนเอง คลายกังวล
	1.2 ผู้พูดให้ผู้ฟังและ/หรือตนเอง ปล่อยวางสิ่งที่กังวล เนื่องจากเรา ไม่มีความสามารถที่จะ เปลี่ยนแปลงสิ่งใดได้	
2. ผู้พูดให้อภัยผู้ฟัง		เพื่อตอบรับคำขอโทษ

ความหมายตามปริบท	หน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์
3. ผู้พูดต้องการปล่อยเรื่องนั้นไป	เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง 3.1 ตัดจบการสนทนา 3.2 เปลี่ยนประเด็นการสนทนา
4. ผู้พูดปล่อยไป เนื่องจากไม่สามารถทำอะไรได้ แม้จะไม่พอใจเรื่องนั้น	เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่พอใจ
5. ผู้พูดไม่สนใจสิ่งนั้น	เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่สนใจ
6. ผู้พูดยังไม่อยากคิดหรือทำเรื่องที่เอ่ยถึงในขณะนั้น	เพื่อแสดงว่าผู้พูดต้องการเลื่อนหรือหยุดเรื่องนั้นไปก่อน

เมื่อพิจารณาความหมายตามปริบท ทั้ง 6 ความหมายต่างก็เชื่อมโยงกับความหมาย ผู้พูดให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองปล่อยวาง กล่าวคือ ความหมายแรก ผู้พูดบอกผู้ฟังและ/หรือตนเองให้ปล่อยวางสิ่งที่กังวลเพราะเหตุการณ์ผ่านไปแล้วหรือไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เป็นการปล่อยความกังวลเพื่อวางความเครียดความทุกข์ใจลง ความหมายที่ 2 ผู้พูดยกโทษให้และปล่อยวางไม่ติดใจกับความผิดที่ผู้ฟังกระทำ ความหมายที่ 3 ผู้พูดปล่อยประเด็นในการสนทนาไป เนื่องจากอาจทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคู่สนทนาได้ ความหมายที่ 4 ผู้พูดไม่สามารถทำอะไรได้ จึงจำต้องยอมรับเรื่องที่เกิดขึ้นและปล่อยไป แต่ในขณะเดียวกันก็อยากระบายความไม่พอใจของตน เป็นการ “โกรธแบบปลง ๆ” ความหมายที่ 5 ผู้พูดไม่ให้ความสนใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นไปแล้วและไม่สามารถบังคับหรือเปลี่ยนให้เป็นดังใจของผู้พูดได้ จึงปล่อยวางความกังวลในสิ่งนั้นไป ความหมายที่ 6 ผู้พูดมองว่าเรื่องนั้นเกินความสามารถและยังไม่อาจจัดการให้เสร็จสิ้นในขณะสนทนา จึงปล่อยวางความกังวลในสิ่งที่ทำไม่ได้ไปก่อน

ส่วนหน้าที่ทางวินปฏิบัติศาสตร์ทั้ง 6 หน้าที่ต่างก็เชื่อมโยงกับหน้าที่ เพื่อ
ปลอบให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองคลายกังวล กล่าวคือ หน้าที่แรก ผู้พูดใช้ ช่วงมัน ปลอบให้
ผู้ฟังและ/หรือตนเองคลายกังวล หน้าที่ที่ 2 ผู้พูดปลอบผู้ฟังให้คลายกังวลจากความผิดที่
กระทำ โดยใช้ ช่วงมัน ตอบกลับคำขอโทษ หน้าที่ที่ 3 ผู้พูดต้องการยุติบทสนทนาที่มี
ความขัดแย้ง และคลายความกังวลจากการยึดติดอยู่กับประเด็นที่นำไปสู่ความขัดแย้ง
หน้าที่ที่ 4 ผู้พูดต้องการยุติการสนทนาที่ทำให้ไม่พอใจ แม้จะยังไม่พอใจอยู่ แต่การยุติ
การสนทนาจึงคลายความกังวลจากเรื่องที่ทำให้ไม่พอใจแต่ทำอะไรไม่ได้ หน้าที่ที่ 5 ผู้พูด
ต้องการแสดงว่าไม่สนใจบุคคลหรือเหตุการณ์ใดที่เกิดขึ้นไปแล้วและควบคุมไม่ได้ และยุติ
การสนทนานั้นไปโดยตัดจบการสนทนา เพื่อคลายความกังวลและปล่อยวางจากประเด็น
นั้น หน้าที่ที่ 6 ผู้พูดต้องการเลื่อนหรือหยุดเรื่องที่ยากและไม่สามารถจัดการให้จบได้
ในขณะสนทนาออกไปชั่วคราว เพื่อให้ตนเองคลายกังวลจากเรื่องนั้น ทั้งนี้ ในบางบริบท
หน้าที่ที่ 4 เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่พอใจ และหน้าที่ที่ 5 เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่สนใจ ยัง
เชื่อมโยงกับหน้าที่ที่ 3 เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งด้วย

กล่าวได้ว่า ความหมายแกนและหน้าที่หลักของ ช่วงมัน คือ ความต้องการ
ปล่อยวางสิ่งที่ทำให้เกิดความกังวล เป็นการ “ดึง” หรือ “แยก” ความรู้สึกนึกคิดของ
ผู้พูดและ/หรือผู้ฟังออกจากความกังวล และปล่อยเรื่องเหล่านั้นให้เป็นไปตามครรลอง
เพราะไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงอะไรได้ หรือเป็นการทำสุดความสามารถแล้ว นำไปสู่
การยอมรับสภาพความเป็นจริงหรือ “ปลง” กับสิ่งที่เกิดขึ้น

2. ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับ ช่วงมัน

ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้
สอบถามเหตุผลที่ผู้พูดภาษาไทยใช้ถ้อยคำ ช่วงมัน ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน
เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการใช้ ช่วงมัน

จากการพิจารณาคำตอบของผู้ร่วมในการวิจัยทั้งในแบบสอบถามและการ
สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยพบว่าหลายคำตอบได้กล่าวถึงคำว่า ปลง ว่าเป็นเหตุผลของการใช้

ช่วงมัน ในหลายสถานการณ์ โดยเฉพาะในการปลอมใจ ถ้อยคำ ช่วงมัน จึงสัมพันธ์กับคำว่า ปลง จากมุมมองของผู้ใช้ภาษา หรือมุมมองภายในวัฒนธรรม ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างคำตอบในแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ปรากฏคำว่า ปลง ดังนี้

ตัวอย่าง 18 จากแบบสอบถาม (แบบสอบถาม ช่วงมัน ลำดับที่ 21)

“พูดเพราะอยากกินต่อ แล้วก็บอกตัวเองว่า กินไปคงไม่เป็นไร อะไรจะเกิดก็เกิด ปลงกับชีวิตอันอนิจจัง”

ตัวอย่าง 19 จากแบบสอบถาม (แบบสอบถาม ช่วงมัน ลำดับที่ 27)

“รู้สึกท้อ ผิดหวัง แต่ก็ปลงละ เพราะการสอบมันผ่านไปแล้ว ไม่สามารถแก้ไขได้ จึงทำอะไรไม่ได้นอกจากปลง”

ตัวอย่าง 20 จากแบบสอบถาม (แบบสอบถาม ช่วงมัน ลำดับที่ 22)

“เพราะผิดหวังที่พลาดการเข้าเรียนในที่ที่อยากเข้าเลยพูดกับเพื่อนเพื่อปลอบประโลมจิตใจตนเอง ปลงตก”

ตัวอย่าง 21 จากแบบสอบถาม (แบบสอบถาม ช่วงมัน ลำดับที่ 34)

“อยากบอกให้เพื่อนเลิกใส่ใจ เพราะตอนนี้เราทำอะไรไม่ได้ ได้แต่ปลงอย่างเดียว”

ตัวอย่าง 22 จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (ผู้ร่วมในการวิจัยลำดับที่ 11, การสัมภาษณ์เชิงลึก, 5 กันยายน 2566)

“ในกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นบางอย่าง ไม่ว่าจะเกิดกับเราหรือกับเพื่อน แล้วเรารู้สึกว่ามันเกินขอบเขตเกินกำลังที่เราจะแก้ปัญหาได้ ก็จะใช้

ปีที่ 42 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2568)

แนวปลง แบบพูดว่า ช่วงมันเออะมึง เราารู้สึกว่า สิ่งเดียวที่เราทำได้คือ ปล่อยมันไป let it go ช่วงมันหอะ ปลง มันทำอะไรไม่ได้ คิดไปก็เครียด”

ตัวอย่าง 23 จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (ผู้ร่วมในการวิจัยลำดับที่ 20, การสัมภาษณ์เชิงลึก, 21 กุมภาพันธ์ 2567)

“ตอนที่พูด ช่วงมัน ออกไปนั้นคิดว่าปลงละ ทำใจปล่อยไปเลย เพราะดูแล้วร้านไม่ยอมเปลี่ยนให้แน่ ทำใจแล้วว่าเสียค่าเปลี่ยนจอคอมไปฟรี ๆ เงินหายไปแล้วถ้ามันต้องซ่อมต่ออีก พี่เค้าก็ต้องลำบากช่วยพาเราไป เราไม่อย่ากรบกวนอีกแล้ว เพราะมันเป็นคอมเรา เป็นธุระของเรา คือเกรงใจมาก ๆ เลยคิดว่าตัดปัญหาด้วยการปลง ทำใจยอมรับเรื่องคอมอันนี้ดีกว่า”

ตัวอย่าง 24 จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (ผู้ร่วมในการวิจัยลำดับที่ 19, การสัมภาษณ์เชิงลึก, 20 กุมภาพันธ์ 2567)

“แต่จริง ๆ บางทีมันเกี่ยวข้องกับการปลง อาจเป็นเพราะคนพูด ช่วงมัน เค้ารู้สึกว่าการคิดถึงสิ่งนั้นมันเหนื่อย คิดมากไปก็เหนื่อยล้า ท้อแท้ทั้งต่อสมอง ภาย ใจ ก็เลยพยายามที่จะหยุดคิด ไม่คิดสิ่งนั้นแบบปล่อยมันไปเลยดีกว่า”

ตัวอย่าง 25 จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (ผู้ร่วมในการวิจัยลำดับที่ 22, การสัมภาษณ์เชิงลึก, 21 กุมภาพันธ์ 2567)

“ใช่เพราะปลงตก เช่น เรากังวลถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็คิดว่า ช่วงเออะ อะไรจะเกิดก็เกิด” บอกใจให้ยอมรับมัน”

ตัวอย่าง 26 จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (ผู้ร่วมในการวิจัยลำดับที่ 7, การสัมภาษณ์เชิงลึก, 4 กันยายน 2566)

“ใช้เพื่อบอกกับตัวเองและบอกกับคนที่อยู่ในสถานการณ์นั้นว่า เราจะต้องให้มันเกิดขึ้นในแบบที่เราไม่ได้อยากให้ เป็นไม่ได้อยากให้เกิดขึ้น”

ในตัวอย่างที่ 26 อาจสังเคราะห์จากคำตอบของผู้ร่วมในการวิจัยได้ว่าเป็นการทำใจยอมรับสภาพที่เกิดขึ้น ซึ่งเกี่ยวกับการปลง

จากคำตอบในแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกเห็นได้ชัดเจนว่า ปลง เกี่ยวข้องกับการใช้ ช่วงมัน ในบริบทการสนทนาในชีวิตประจำวันจากมุมมองของผู้ใช้ ภาษา นอกจากนี้ในงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมไทยยังกล่าวถึงคำว่า ปลง ด้วย กล่าวคือ ในหนังสือ คำ: ร่องรอยความคิด ความเชื่อไทย มีบทที่พูดถึงคำว่า ปลง เขียนโดยพทยา สายหู (2542) พทยาอธิบายคำว่า ปลง ว่า “ทำใจยอมรับสภาพการณที่เกิดขึ้นหรือเป็นอยู่โดยเฉพาะเช่นในสำนวน “ปลงตก” คือทำใจให้ยอมรับสภาพได้สำเร็จ ไม่ขัดขึ้นต่อไป [...] คือวางปล่อยปลดสิ่งขุนข้องซึ่งใจเป็นทุกข์ไว้ลงเสีย เมื่อยอมรับสภาพได้ก็เท่ากับปล่อยตัวตามสภาพการณ ไม่ฝืน ไม่ขัด ไม่ต้านสิ่งที่เป็นน้ำหนกทับถมใจให้เหนื่อย” (พทยา สายหู, 2542, น. 324) จุดมุ่งหมายของการปลงจึงเป็นการทำให้ใจอยู่ในสภาพหรือความรู้สึกที่สบาย ไม่เป็นทุกข์ และไม่เรียกร้องสิ่งที่ตรงข้ามกับสภาพที่เป็นอยู่แล้ว ซึ่งสภาพนั้นไม่อาจหลีกเลี่ยงหรือถอยคืนได้

คำว่า ปลง จึงเป็นการมองและยอมรับสภาพที่เป็นจริงของสิ่งหรือเหตุการณ์ใด ๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วจึงปล่อยวางความรู้สึกที่ยึดมั่นผูกพันกับสิ่งนั้นได้ ทำให้ไม่คิดหรือคาดหวังให้สิ่งนั้นคงอยู่ จึงทำจิตใจให้สบาย ไม่เป็นทุกข์ได้ในที่สุด พทยา สายหู (2542) ยังกล่าวว่า ปลง สัมพันธ์กับการพิจารณาเพื่อปล่อยวางตามความคิดในพุทธศาสนาเรื่องไตรลักษณ์

จากที่กล่าวไปข้างต้นว่า ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ในการปฏิสัมพันธ์ของผู้พูดภาษาไทย สัมพันธ์กับคำว่า ปลง ซึ่งการจะปลงได้นั้นต้องอาศัยความเข้าใจและพิจารณาตามหลัก พุทธศาสนาเรื่อง ไตรลักษณ์ กล่าวได้ว่าแนวคิดเรื่องหลักไตรลักษณ์หยั่งรากลึกใน สังคมไทยและมีอิทธิพลต่อวิถีคิดของคนไทย (Panpothong & Phakdeephassook, 2014, p. 105) ไตรลักษณ์ประกอบด้วย 3 สิ่ง คือ 1) อนิจจัง คือ ความไม่เที่ยง ความไม่ คงที่ ความไม่ยั่งยืน ภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมและสลายไป 2) ทุกขัง คือ ความเป็นทุกข์ ภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัว และ 3) อนัตตา คือ ความเป็นอนัตตา ความไม่ใช่ตัวตน ความไม่มีตัวตนที่แท้จริง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2547, น. 4-5) ไตรลักษณ์มุ่งแสดงให้เห็นความจริงแท้ของสรรพสิ่ง สอนให้มนุษย์เข้าใจความเป็นไปของ สรรพสิ่งบนโลกว่าไม่มีอะไรที่เที่ยงแท้แน่นอน ทุกสิ่งเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วก็ดับไป หากเรา เข้าใจว่าทุกสิ่งในโลกไม่ยั่งยืน ไม่เที่ยงแท้แน่นอน และไม่มีตัวตน ก็ย่อมจะไม่ยึดติดหรือ ผูกติดความคิดและอารมณ์กับความไม่เที่ยงเหล่านั้น ความกังวล ความทุกข์ใจจากปัจจัย แวดล้อมต่าง ๆ จึงสามารถดับได้ด้วย การปลง

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการใช้ *ช่วงมัน* คือ คำว่า ปลง ตามความคิดพุทธศาสนา โดยปรากฏเป็นเหตุผลในคำตอบจากแบบสอบถามและ การสัมภาษณ์เชิงลึก คำว่า ปลง อาจจัดเป็นคำสำคัญทางวัฒนธรรมในภาษาไทย เนื่องจากพบได้ทั่วไปและใช้ในความถี่สูงในวงความหมายทางพุทธศาสนา การปล่อยใจ การปล่อยวาง และปรากฏเป็นข้อหวัข้อในหนังสือธรรมะ เช่น *ปลงได้...ปล่อยได้...วางได้* (พระพรหมมงคลจารย์ (ป๋น ปญฺญานนโท), 2555) *วางได้ ปลงได้ ก็เห็น* (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2549) คำสำคัญทางวัฒนธรรม ปลง จึงสามารถอธิบายหรือช่วยให้ทำความเข้าใจวิถีการปฏิสัมพันธ์ของผู้พูดภาษาไทยว่าเหตุใดจึงใช้ถ้อยคำ *ช่วงมัน* ในหลาย สถานการณ์ในชีวิตประจำวัน

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ถ้อยคำ *ช่วงมัน* เป็นคำพูด “ติดปาก” ที่ผู้พูดภาษาไทยนิยมใช้ในหลายสถานการณ์ จากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ความหมายตามบริบทและหน้าที่ทางวาทปฏิบัติศาสตร์ของ *ช่วงมัน* ที่ปรากฏในการปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน พบว่า *ช่วงมัน* สามารถใช้หมายความว่าผู้พูดให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองปล่อยวาง ผู้พูดให้อภัยผู้ฟัง ผู้พูดต้องการปล่อยเรื่องนั้นไป ผู้พูดปล่อยไป เนื่องจากไม่สามารถทำอะไรได้ แม้จะไม่พอใจเรื่องนั้น ผู้พูดไม่สนใจสิ่งนั้น และผู้พูดยังไม่อยากคิดหรือทำเรื่องที่เอ่ยถึงในขณะนั้น ส่วนหน้าที่ในการใช้ถ้อยคำเพื่อสื่อเจตนา นั้น *ช่วงมัน* สามารถใช้เพื่อปลอบผู้ฟังและ/หรือตนเองให้คลายกังวล เพื่อตอบรับคำขอโทษ หรือทำหน้าที่ยุติการสนทนาโดยตัดจบหรือเปลี่ยนประเด็น ใช้เพื่อแสดงว่าผู้พูดไม่พอใจ แสดงว่าผู้พูดไม่สนใจ และเพื่อแสดงว่าผู้พูดต้องการเลื่อนหรือหยุดเรื่องนั้นไปก่อน ความหมายและหน้าที่ทั้งหมดของ *ช่วงมัน* ต่างก็มีจุดร่วมกัน คือ ผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังและ/หรือตนเองปล่อยวาง เพื่อลดความกังวลและปลอบผู้ฟังและ/หรือตนเองในเหตุการณ์ที่ส่วนใหญ่เกิดขึ้นไปแล้วและไม่สามารถแก้ไขหรือบังคับอะไรได้

ในด้านปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม จากคำตอบของผู้ร่วมในการวิจัยคนไทยพบ คำสำคัญทางวัฒนธรรม คือ ปลง ซึ่งสัมพันธ์กับความคิดทางพุทธศาสนาเรื่องไตรลักษณ์ เมื่อเราพิจารณาว่าทุกสิ่งไม่ยั่งยืนเที่ยงแท้แน่นอนแล้ว การปลงจึงเป็นการทำใจยอมรับสภาพสิ่งที่เป็น แล้วทำให้ปล่อยวางความยึดถือหรือความกังวลต่อสิ่งนั้น จิตใจจึงสงบลงได้ ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมนี้ทำให้เข้าใจว่าเหตุใดคนไทยจึงใช้ *ช่วงมัน* เป็นคำพูดติดปากในหลายสถานการณ์

การนำแนวทางวาทปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์ (Goddard, 2006; Goddard & Ye, 2015) มาประยุกต์ใช้กับการศึกษาวิธีการปฏิสัมพันธ์ในสังคมภาษาหนึ่งแสดงให้เห็นว่า การศึกษารูปภาษาบางชนิด เช่น ถ้อยคำติดปาก *ช่วงมัน* ช่วยสะท้อนโลกทัศน์และ

วิธีการคิดบางอย่างของสังคมวัฒนธรรมไทย ทั้งยังสามารถอธิบายได้ด้วยมุมมองภายในวัฒนธรรม กล่าวคือ การกล่าวถ้อยคำ *ช่วงมัน* ของผู้พูดภาษาไทยตั้งแต่ในสถานการณ์ที่เป็นเรื่องเล็กไปจนถึงเรื่องใหญ่ล้วนสัมพันธ์กับการมองโลกตามความคิดแบบชาวพุทธ ซึ่งนำเสนอได้ด้วยบทวัฒนธรรม⁷ของ *ช่วงมัน* ตามแนวทางวจนปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ดังนี้

people think like this:

when something bad happens to me, I feel bad

when something bad happens to someone, this person feels bad

when someone does something bad to me, this person feels bad

when I can't do something, I feel bad

it is bad if I think about these bad things for a long time

when I think in this way, I want to say something like this at the same time,

with this word, not with other words:

“I don't want to think about something bad like this

it will be good if I don't think about these bad things

it will be good if I move to think something else

if I think like this, I will not feel something bad

I know that I can say things like this to you because you think something like me”

when I say this, I feel good

people can feel something good when they hear things like this

⁷ ผู้วิจัยเขียนบทวัฒนธรรมนี้โดยใช้คำศัพท์พื้นฐาน (semantic primes) จากอภิภาษาเชิงอรรถศาสตร์ธรรมชาติ (NSM) ที่เขียนในรูปภาษาอังกฤษ (English exponents) ตามที่ผู้นำนเสนอแนวทางวจนปฏิบัติศาสตร์ชาติพันธุ์ (Goddard, 2006; Goddard & Ye, 2015) เสนอไว้

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากการพิจารณาตัวอย่างข้อมูล *ช่วงมัน* ที่เก็บรวบรวมด้วยวิธีการต่าง ๆ พบลักษณะสำคัญประการหนึ่ง คือ *ช่วงมัน* สามารถใช้ในลักษณะพูดกับตนเอง หรือ “บอก” ตนเองได้ และพบข้อมูลในลักษณะนี้ประมาณร้อยละ 20 ของตัวอย่างที่เก็บมาทั้งหมด อย่างไรก็ตาม สำหรับหน้าที่เพื่อตอบรับคำขอโทษและหน้าที่ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง *ช่วงมัน* จะใช้เมื่อมีคู่สนทนา นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในตัวอย่างข้อมูลจะพบว่ามีตัวอย่างที่ผู้พูดใช้ *ช่วงมัน* กับตนเอง เช่น ปลอบใจตนเองเรื่องสอบได้คะแนนน้อย มีตัวอย่างที่ผู้พูดใช้ *ช่วงมัน* กับผู้ฟัง เช่น ผู้พูดปลอบผู้ฟังให้ปล่อยวางเรื่องคะแนนสอบของผู้ฟัง และมีตัวอย่างที่ทั้งผู้พูดใช้ *ช่วงมัน* กับตนเองและผู้ฟัง เช่น ฝ่ายผู้พูดกล่าว *ช่วงมัน* เพื่อปลอบใจที่ทั้งคู่ได้คะแนนสอบน้อย กรณีเหล่านี้สามารถจำแนกได้จากถ้อยคำในผลัดการสนทนา ปฏิบทแวดล้อม และคำตอบจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก

2. จากการวิเคราะห์ความหมายตามปริบทและหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์พบว่า การใช้ *ช่วงมัน* เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง แสดงความไม่พอใจ หรือแสดงความไม่สนใจในบางปริบทสถานการณ์ค่อนข้างวิเคราะห์ให้แยกขาดจากกันได้ยาก ในบางกรณี *ช่วงมัน* สามารถใช้สื่อความหมายและสื่อเจตนาทั้ง 3 ลักษณะได้พร้อมกัน แต่มักจะปรากฏเรียงตามลำดับ กล่าวคือ ผู้พูดไม่พอใจแต่ทำอะไรไม่ได้จึงแสดงความไม่สนใจสิ่งที่ผู้ฟังกล่าวหรือนำมาเล่าด้วยถ้อยคำ *ช่วงมัน* เพื่อยุติการสนทนานั้น นอกจากนี้ ปริบทแวดล้อมและเหตุผลที่ตอบในแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกยังมีส่วนสำคัญมากในการวิเคราะห์ความหมายและตีความเจตนาของผู้พูด เช่นในการวิเคราะห์ความหมายและหน้าที่ที่ 6 ของ *ช่วงมัน*

3. จากการวิเคราะห์ตัวอย่างข้อมูลของ *ช่วงมัน* จะพบการใช้ถ้อยคำอื่นร่วมด้วย คือ *ไม่เป็นไร* โดยเฉพาะในสถานการณ์การขอโทษ ทั้งนี้ อาจสรุปความแตกต่างของ 2

ถ้อยคำได้ว่า *ไม่เป็นไร* ปรากฏใช้กับคู่สนทนาและสถานการณ์ที่หลากหลายและกว้างกว่า กล่าวคือ ผู้ร่วมในการวิจัยจำนวนหนึ่งตอบในการสัมภาษณ์ว่ามักจะใช้ *ช่วงมัน* กับคู่สนทนาที่สนิทสนมและใกล้ชิดกัน เช่น เพื่อนสนิทหรือรุ่นพี่รุ่นน้องที่อายุใกล้เคียงกัน คนในครอบครัว แต่เมื่อสนทนากับคนแปลกหน้าหรือคนที่เพิ่งรู้จักกัน ผู้ร่วมในการวิจัยตอบว่าในสถานการณ์เดียวกัน เช่น การตอบรับคำขอโทษ จะนิยมใช้ *ไม่เป็นไร* มากกว่า ซึ่งในตัวอย่างที่ 4 ที่คู่สนทนาเป็นคนแปลกหน้า ผู้พูดก็ไม่ได้ตอบรับคำขอโทษด้วย *ช่วงมัน* เพียงคำเดียว แต่กล่าวพร้อมกับ *ไม่เป็นไร* นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยของ ณัฐพร พานโพธิ์ทอง และศิริพร ภักดีผาสุข (Panpothong & Phakdeephassook, 2014) พบว่าในด้านหน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ นอกจาก *ไม่เป็นไร* จะใช้เพื่อตอบกลับการขอโทษแล้ว ยังใช้เพื่อตอบกลับการขอบคุณด้วย

4. จากการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าถ้อยคำ *ช่วงมัน* ยังปรากฏในสถานการณ์ที่อนุโลมให้ละเมิดข้อบังคับด้วย เช่นในตัวอย่างที่ 3 ที่เจ้าหน้าที่ห้องสมุดกล่าว “แต่ช่วงมันเถอะ เราคงไม่ตายกันง่าย ๆ” *ช่วงมัน* ในตัวอย่างนี้เป็นการใช้ที่เบี่ยงเบนไปเล็กน้อย กล่าวคือ ผู้พูดใช้เป็นคำพูดปลอบใจให้คลายกังวลแบบ “ที่เล่นที่จริง” บทสนทนาในลักษณะนี้ต้องอาศัยการพิจารณาบริบทร่วมด้วย กล่าวคือ ตัวอย่างนี้เจ้าหน้าที่อาจพิจารณาแล้วว่าสามารถอนุโลมได้เพราะสิ่งนั้นเป็นเรื่องเล็ก เป็นการมองโลกด้วยทัศนคติแบบ “ไม่เป็นไร” (ชาย โพธิ์สิตา, 2542) รวมทั้งเจ้าหน้าที่อาจคำนึงถึงความลำบากของนิสิต บ ด้วย อย่างไรก็ตาม ในสถานการณ์เดียวกันนี้ คนจำนวนหนึ่งอาจมองว่าเจ้าหน้าที่ทำไม่ถูกต้อง หรือมองว่าเป็นการ *ช่วงมัน* ใน “แบบผิด ๆ” ก็ได้ ตัวอย่างในลักษณะเช่นนี้จึงแสดงความน่าสนใจบางประการของถ้อยคำ *ช่วงมัน* ในภาษาไทย

5. จากการวิเคราะห์ตัวอย่างข้อมูลของ *ช่วงมัน* พบข้อสังเกตที่น่าสนใจ กล่าวคือ การกล่าว *ช่วงมัน* ของคนไทยเมื่อการสนทนามีแนวโน้มจะเกิดความขัดแย้ง อาจสัมพันธ์กับความเป็นสังคมแบบอิงกลุ่ม (Hofstede, 2011) ที่เน้นความกลมเกลียวระหว่างกัน ทำให้ในการสนทนาที่มีความขัดแย้งคนไทยมักเลือกการประนีประนอมโดยตัดจบหรือเปลี่ยนประเด็นด้วยถ้อยคำ *ช่วงมัน* เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับผู้อื่นอย่างชัด

แจ้ง รวมทั้งการใช้ ช่างมัน ในสถานการณ์ที่บทรสนทนามีความขัดแย้งอาจสัมพันธ์กับ ค่านิยมเรื่องการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้ราบรื่น (Komin, 1991) คนไทยให้ความสำคัญกับการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและการรักษาบรรยากาศในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นให้ราบรื่น อาจกล่าวได้ว่าถ้อยคำ ช่างมัน เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้พูดออกจาก สถานการณ์ความขัดแย้งได้โดยไม่กระทบกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมากนัก ทั้งยัง ช่วยในการรักษา “น้ำใจ” กันระหว่างคู่สนทนาอีกด้วย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- คลอสเนอร์, วิลเลียม เจ. (2537). *สะท้อนวัฒนธรรมไทย เล่ม 1* (ชัตติยา กรณสูต, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2542). ไม่เป็นไร. ใน *คำ: ร่องรอยความคิด ความเชื่อไทย* (น. 329-336). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทรงธรรม อินทจักร. (2553). ความสุภาพ ความเกรงใจ และวัจนปฏิบัติศาสตร์ปลดพันนาการ. *วารสารภาษาและภาษาศาสตร์*, 29(1), 17-42.
- ทัศนีย์ เมฆถาวรวัฒนา. (2554). *การวิเคราะห์ความหมายแบบครอบคลุมของคำสำคัญทางวัฒนธรรม “ไม่เป็นไร” “เกรงใจ” และ “ขอโทษ” ในภาษาไทยตามแนวทฤษฎีอภิภาษาเชิงอรรถศาสตร์ธรรมชาติ* (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พรรณธร ครุฑเนตร. (2557). *การศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้ชุดการสนทนาที่มีความขัดแย้งในภาษาไทย* (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2547). *ไตรลักษณ์: อนิจจา ทุกขตา อนัตตา*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบัน.
- พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปั่น ปญฺญานนโท). (2555). *เล่านิทานธรรม พระเดชพระคุณหลวงพ่อบัณฑิตนันทิกุ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พัทยา สายหู. (2542). ปลง. ใน *คำ: ร่องรอยความคิด ความเชื่อไทย* (น. 322-328). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิณา วุฒิจำนงค์. (2559). *หน้าที่ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ของคำว่า “โอเค” ในบทสนทนาภาษาไทย. วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 9(2), 115-127.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2549). *สองอาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่: หลวงพ่อพุทธทาส และ หลวงพ่อชา*.
กรุงเทพฯ: กองทุนอริยมรรค.

ภาษาต่างประเทศ

- Goddard, C. (1996). The “social emotions” of Malay (Bahasa melayu). *Ethos*, 24(3), 426-464.
- Goddard, C. (1997). Cultural values and ‘cultural scripts’ of Malay (Bahasa Melayu). *Journal of Pragmatics*, 27, 183-201.
- Goddard, C. (2006). Ethnopragmatics: A new paradigm. In *Ethnopragmatics: Understanding discourse in cultural context* (pp. 1-30). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Goddard, C. (2015). Words as carriers of cultural meaning. In *The Oxford handbook of the word* (pp. 380-398). Oxford: Oxford University Press.
- Goddard, C., & Wierzbicka, A. (2004). Cultural scripts: What are they and what are they good for? *Intercultural Pragmatics*, 1(2), 153-166.
- Goddard, C., & Ye, Z. (2015). Ethnopragmatics. In *The Routledge handbook of language and culture* (pp. 66-83). London: Routledge.
- Hanks, W. F., Ide, S., & Katagiri, Y. (2009). Towards an emancipatory pragmatics. *Journal of Pragmatics*, 41, 1-9.
- Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing cultures: The Hofstede model in context. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1).
<https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014>

- Komin, S. (1991). *Psychology of the Thai people: Values and behavioral patterns*. Bangkok: National Institute of Development Administration (NIDA).
- Panpothong, N., & Phakdeephasook, S. (2014). The wide use of *mai-pen-rai* 'It's not substantial' in Thai interactions and its relationship to the Buddhist concept of Tri Laksana. *Journal of Pragmatics*, 69, 99-107.
- Pedersen, J. (2010). The different Swedish tack: An ethnopragmatic investigation of Swedish thanking and related concepts. *Journal of Pragmatics*, 42, 1258-1265.
- Sacks, H., Schegloff, E. A., & Jefferson, G. (1974). A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language*, 50, 696-735.
- Searle, J. R. (1976). A classification of illocutionary acts. *Language in Society*, 5, 1-23.
- Spencer-Oatey, H. (2002). Managing rapport in talk: Using rapport sensitive incidents to explore the motivational concerns underlying the management of relations. *Journal of Pragmatics*, 34, 529-545.
- Wierzbicka, A. (1997). *Understanding cultures through their key words: English, Russian, Polish, German, and Japanese*. New York: Oxford University Press.